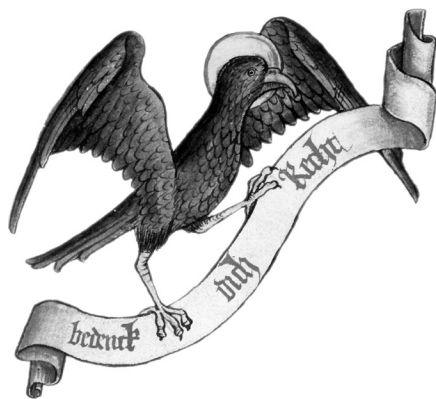

Særtryk af
FUND OG FORSKNING
I DET KONGELIGE BIBLIOTEKS
SAMLINGER

Bind 50
2011

With summaries

KØBENHAVN 2011
UDGIVET AF DET KONGELIGE BIBLIOTEK

Om billedet på papiromslaget se s. 169.

Det kronede monogram på kartonomslaget er tegnet af
Erik Ellegaard Frederiksen efter et bind fra Frederik III's bibliotek

Om titelvignetten se s. 178.

© Forfatterne og Det Kongelige Bibliotek

Redaktion: John T. Lauridsen
med tak til Ivan Boserup

Redaktionsråd:
Ivan Boserup, Grethe Jacobsen, Else Marie Kofod,
Erland Kolding Nielsen, Anne Ørbæk Jensen,
Stig T. Rasmussen, Marie Vest

Fund og Forskning er et peer-reviewed tidsskrift.

Papir: Lesebo Design Smooth Ivory 115 gr.
Dette papir overholder de i ISO 9706:1994
fastsatte krav til langtidsholdbart papir.

Grafisk tilrettelæggelse: Jakob Kyril Meile
Nodesats: Niels Bo Foltmann
Tryk og indbinding: SpecialTrykkeriet, Viborg

ISSN 0060-9896
ISBN 978-87-7023-085-8

OM GARTNERE, MÅGER OG DEJLIGE ANGELIQUE

Refræner, pop og populærmusikforskning – En kritisk gennemgang af *Ekstra Bladets* spørgeskemaundersøgelse om populærmusik, august 1961¹

AF

HENRIK SMITH-SIVERTSEN

I august 1961 foretog *Politikens* Analyseafdeling på vegne af dagbladet *Ekstra Bladet* en spørgeskemaundersøgelse af danskernes holdninger og vaner angående tidens populærmusik. De i alt 22 spørgsmål blev sendt til et større antal demografisk repræsentativt udvalgte borgere.² Såvel originalbesvarelserne som en vedlagt rapport har siden været arkiveret hos Dansk Folkemindesamling under beskrivelsen *Spørgeskemaundersøgelse vedrørende popmusik*.³ På trods af, at der var tale om en ganske omfattende undersøgelse, har den ikke været omtalt siden slutningen af november 1961. Det vil jeg hermed råde bod på.

I denne artikel vil jeg på baggrund af en gennemgang af såvel samtlige besvarelser som de stillede spørgsmål bruge undersøgelsen som indgang til en forståelse af populærmusikkens position i det danske kultur- og musikliv på dette tidspunkt. Med denne brede formulering udvides rammerne til ikke kun at indbefatte selve undersøgelsen og de konkrete besvarelser, men derimod også den kontekst, den blev til i, og som resultaterne efterfølgende blev tolket ind i.

På det helt overordnede plan fandt undersøgelsen sted på et særligt interessant tidspunkt i dansk musikhistorie. Hermed sigtes der især til tre forhold:

¹ Denne artikel er blevet til i forbindelse med forskningsprojektet “Midt i en poptid – en undersøgelse af almindelige danskeres forhold til popmusikken i første halvdel af 1960’erne” ved Dansk Folkemindesamling 2009–2010. Jeg takker hermed alle ansatte ved arkivet og især Henrik Koudal for hjælp, støtte og kommentarer. Fejl og mangler står for egen regning.

² Jeg anvender her og i det følgende begrebet *populærmusik* som diakront samlebegreb for refræn, schlager, pop, rock og andre begreber, som til forskellige tider og på forskellige måder har været brugt til at beskrive musik, som i udgangspunktet er produceret med massedistribution for øje og/eller ud fra andre præmisser end den såkaldte kunstmusik.

³ *Spørgeskemaundersøgelse vedrørende popmusik*. Dansk Folkemindesamling, Håndskriftarkivet, signatur 1961/005.

1. At populærmusikken i Danmark var ved at skifte sprog
2. At populærmusikken var ved at skifte begreber, og
3. At Danmarks Radio (DR) lancerede en musikradio med fokus på netop populærmusik halvandet år senere

Ad 1. Sprog

Det et historisk faktum, at engelsk i stigende grad har været populærmusikkens primære sprog i Danmark siden midten af det 20. århundrede. Hvis man gennemgår hitlister,⁴ medieomtale⁵ og radioprogramlister⁶ for 1950erne og 1960erne er det meget tydeligt, at der skete et markant skifte i forholdet mellem dansksproget og engelsksproget populærmusik i første halvdel af 1960erne. Groft skitseret blev stort set al udenlandsk populærmusik oversat til dansk frem til dette tidspunkt, da man hidtil i udgangspunktet havde opfattet populærmusik som et regionalt/nationalt anliggende.⁷

Også i såvel første halvdel af 1960erne som de følgende år og årtier var dette en udbredt praksis, men i modsætning til tidligere blev en langt større del af den udenlandske musik lanceret og foretrukket på andre sprog end dansk, herunder ikke mindst på engelsk. I denne sammenhæng er det interessant, at undersøgelsen fra 1961 fandt sted på et tidspunkt, hvor nye og gamle praksisser og forestillinger synes at have levet side om side. Der var ganske enkelt tale om en brydningstid, hvor gamle problemstillinger stadig var aktuelle, men hvor nye i stigende grad pressede sig på samtidigt. Som det vil fremgå, var sprog i høj grad

⁴ Den første kendte danske hitliste blev bragt i *Radiobladet* (fra 1954 *Se & Hør*) fra marts 1953 til slutningen af 1954. Som det første dagblad bragte *B.T.* i samarbejde med branchetidsskriftet *Quan's Musikorientering* fra juni 1956 og frem månedlige hitlister over mest populære melodier og plader. I 1959 fulgte *Ekstra Bladet* trop med en ugentlig oversigt over de ti mest afspillede sange i landets jukebokse. I begyndelsen af 1960erne havde hitlistekonceptet bidt sig godt og grundigt fast i Danmark, og havde således spredt sig til adskillige medier. Jeg har indsamlet og gennemgået såvel de nævnte hitlister som adskillige andre som baggrundsmateriale for denne artikel.

⁵ Her refereres til en bred, men omfattende gennemgang af såvel dagspressen som uge- og månedsmagasiner i benævnte periode.

⁶ Takket være DRs velvilje, har jeg haft mulighed for at undersøge, hvilken musik, der faktisk blev spillet i benævnte periode. Man har nemlig bevaret udførlige specifikationer over det musikalske indhold i samtlige radioprogrammer siden starten i 1925.

⁷ Henrik Smith-Sivertsen 2007: *Kylling med soft ice og pølser – Populærmusikalske versioneringspraksisser i forbindelse med danske versioner af udenlandske sange i perioden 1945–2007*, 2007, s. 40ff.

et hovedtema i forbindelse med undersøgelsen. Dette fører over i det andet punkt.

Ad 2. Begreberne

I første halvdel af 1960'erne skete der en generel ændring i forhold til de begreber, man brugte om samtidens populærmusik. Helt overordnet skitseret afløste begrebet *popmusik* eller blot *pop* en række tidligere anvendte begreber som overordnet beskrivelse af tidens populærmusik. Et af de begreber, som synes at have mistet sin status, var *refrænbegrebet*.

I denne sammenhæng er det vigtigt allerede på dette sted at gøre kort rede for en helt central problematik vedrørende formuleringerne af undersøgelsens primære genstand:

I modsætning til betegnelsen i Dansk Folkemindesamling var undersøgelsens primære objekt nemlig ikke *popmusik*, men derimod *refrænmusik*. I offentligheden blev den følgelig præsenteret som en undersøgelse af *refræn-forbruget i Danmark*.⁸ Som det vil fremgå nedenfor, blev undersøgelsen foretaget i direkte relation til en aktuel debat om de dansksprogede refræners kvalitet, og man kunne derfor forledes til at tro, at den udelukkende var rettet mod den dansksprogede populærmusik. Det var imidlertid ikke tilfældet, selvom hovedparten af spørgsmålene var det. Man anvendte nemlig begreberne *refræn* og *pop* som synonyme i undersøgelsen.

Til illustration af dette havde Politikens Analyseafdeling selv forsynet den rapport, hvori resultaterne blev fremlagt, med et mærkat, hvorpå der stod "Panel vedr. popmusik". At det ifølge *Ekstra Bladet* derimod var "refræn-forbruget", der blev undersøgt, er umiddelbart stærkt forvirrende, ikke mindst i relation til den pågående debat, hvor refrænbegrebet *udelukkende* blev brugt om dansksproget musik. Forklaringen er dog lige så enkel, som den er interessant:

I såvel omtalen som i selve spørgeskemaet forstod man fra *Ekstra Bladets* side refræn og pop som synonyme anvendt til beskrivelse af tidens populærmusik i bred forstand.

Refrænbegrebet, som er en dansk afledning af det franske *refrain*, var et velkendt og meget anvendt begreb om tidens populærmusik i første halvdel af det 20. århundrede. Begrebet anvendes synonymt med *omkvæd* om tekstligt og musikalsk gentagne strofer i en given sang, men er altså blevet brugt i en bredere betydning som musikalsk genrebegreb.

⁸ *Ekstra Bladet* 19.8.1961.

Pop var derimod et forholdsvis nyt begreb til beskrivelse af det samme. Selvom popbegrebet, som er en afledning af *populær*, er kendt på dansk grund helt tilbage til begyndelsen af 1950'erne, var det først slået bredt igennem i årene omkring 1960.

Det interessante er, at det sandsynligvis var sidste gang, refrænbegrebet blev anvendt på denne måde. Hvis man springer blot et halvt år frem til foråret 1962, var der tale om et begreb, som primært anvendtes om musik af ældre dato. Som begreb for samtidens populærmusik i bredere forstand var det stort set uddødt og har været det siden. I stedet brugte man nu popbegrebet over en bred kam til beskrivelse af det samme.

At begrebets gennembrud i Danmark falder sammen med den engelsksprogede populærmusiks ditto passer fint med, at der var tale om en ny situation. Netop derfor er det dybt interessant, at man brugte det gamle, refræn, og det nye, pop, som synonyme i undersøgelsen. Spørgsmålet er så, hvorvidt respondenterne har forstået begreberne på samme måde?

Ad 3. Musikradioen

Undersøgelsen og debatten om de dansksprogede refræner fandt sted på samme tidspunkt som den danske regering intensiverede en juridisk proces, der havde til formål at håndhæve Danmarks Radios monopol i forhold til de såkaldte piratstationer. Oppositionen var omvendt indstillet på at liberalisere markedet, og spørgsmålet om lukningen af piratstationerne var i praksis et storpolitisk tema, fordi ikke mindst Radio Mercur havde stor opbakning blandt lytterne.

Såvel internt i DRs styrende organer som eksternt i pressen var musik det helt centrale tema i debatterne om, hvad man skulle stille op med piratstationerne. Der var enighed om, at piratstationernes popularitet primært skyldtes, at de sendte langt mere populærmusik end Danmarks Radio, og ikke mindst, at det i særlig grad var de unge, der foretrak det, der generelt blev beskrevet som *popmusik*.

Som bekendt endte det med, at DR lancerede Musikradioen (P3), som var en uomtvistelig milepæl i dansk musikhistorie. Ikke blot fordi mængden af populærmusik steg radikalt, men i måske endnu højere grad fordi selve idéen bag P3 var, at man spillede den musik, befolkningen ville høre. I den kontekst er det særdeles interessant at undersøge, hvad der blev spurgt om og svaret i august 1961.

I modsætning til den anderledes velkendte Gallup-undersøgelse *Radioaflytning 5.-18. december 1961*, som indbefattede 2000 lyttere i Stor-

københavn og Nordsjælland,⁹ spurgte man nemlig ikke blot ind til vaner, men i høj grad også præferencer og holdninger. Som beskrevet udførligt i Henrik Nørgaards bog om Radio Mercur og DCR,¹⁰ blev denne undersøgelse til på bestilling af Danmarks Radio (DR) og var først og fremmest et led i interne forhandlinger i DRs organer i forbindelse med de påbegyndte planer om at lancere den ny musikradio, som blev en realitet ved årsskiftet 1962/63. At der blev foretaget en større uafhængig undersøgelse af danskernes vaner, holdninger og præferencer i forhold til populærmusik blot et par måneder inden den nævnte Gallup-undersøgelse og på nøjagtigt det tidspunkt, hvor man i DRs styrende organer for alvor begyndte at overveje markante ændringer i holdningen til og dækningen af populærmusik, er i sig selv ny og interessant viden.

For at opsummere ovenstående forekommer netop den periode, hvor *Ekstra Bladet* altså foretog den pågældende undersøgelse på flere punkter at have været præget af musikkulturelle omvæltninger og forandringer. At de originale svarark er bevaret, giver en sjældent set mulighed kaste nyt lys på historien fra andre perspektiver end de traditionelle. At der så har vist sig at være endog ganske mange problemer med selve udformningen og ikke mindst behandlingen og receptionen af undersøgelsen, gør den så meget mere interessant i forhold til den traditionelle opfattelse af populærmusikkens status på dette tidspunkt.

I det følgende vil jeg først beskrive baggrunden for og præsentationen af undersøgelsen. Herefter gennemgås den offentlige fremlæggelse af resultaterne samt receptionen af undersøgelsen i 1961. I forlængelse heraf følger en grundig gennemgang af selve undersøgelsen med henblik på såvel spørgsmålenes udformning som besvarelserne. Slutteligt vil jeg perspektivere undersøgelsens resultater i forhold til populærmusikkens position i samtiden.

HVAD KENDER VI TIL REFRÆNERNE?

Baggrunden

Under overskriften "Hvad kender vi til refrænerne? – *Ekstra Bladet* foretager stor undersøgelse af refræn-forbruget i Danmark" annonceredes undersøgelsen i *Ekstra Bladet* lørdag den 19. august 1961.¹¹

⁹ Henrik Nørgaard: *Pirater i æteren: Radio Mercur og Danmarks Commerciale Radio. Dansk reklameradio fra Øresund 1958–62*, 2005, s. 176–177.

¹⁰ Ibid.

¹¹ *Ekstra Bladet* 19.8.1961.

Den direkte anledning til undersøgelsen var, at der efter en diskussion på et møde i DRs Programudvalg den 15. august 1961 var opstået en fornyet offentlig debat om det, som i *Ekstra Bladet* blev beskrevet som “de afskyelige refræner”.¹²

Det var bestemt ikke første gang, man havde haft refrænerne oppe at vende i DR-regi. Tværtimod havde det været en tilbagevendende begivenhed op gennem 1950erne. Diskussionerne, såvel internt i DR som i offentligheden, havde traditionelt været rettet mod Ønskekoncerten *Giro 413*, som bragte den musik, lytterne selv havde ytret ønske om at høre. Som følge heraf adskilte repertoireet i *Giro 413* sig en del fra resten af sendefluden. En relativt stor del af ønskerne gik nemlig på dansk-sprogede refræner såsom “Den gamle gartners sang”, “Hvide måge” og “Fiskerpigens sang”. Netop disse sange blev ofte fremhævet i pressen og i de løbende debatter som prominente eksempler på de “dårlige” dansksprogede refræner, som alle var enige om dominerede *Giro 413*. Det var således egentlig ikke udtryk for noget nyt, da rådsmedlem og fysikprofessor Mogens Pihl ifølge referaterne fra mødet i august 1961 tog ordet og oplyste, at han “i nogen tid havde fulgt underholdningsafdelingens udsendelser med populære melodier”.¹³

Det, han havde hørt, brød han sig tydeligvis ikke om, for den samlede konklusion var, at teksterne var “sentimentale og stilløse”. Som eksempel anførte han, at man ikke kunne være det danske bidrag til årets internationale Melodi Grand Prix, “Angelique”, bekendt. Han spurgte derfor, om udvalget kunne få 15–20 af disse tekster forelagt, og “om der var mulighed for at sende disse melodier med bedre tekster”. Blandt udvalgsmedlemmerne var der bred enighed om, at disse tekster var for ringe, og efter en lang diskussion besluttede man derfor at handle. Efter Pihls forslag om blandt andet at forsyne tidens “schlagere” med “bedre tekster”, og et alternativt forslag fra programdirektør for TV, Jens Fr. Lawaetz, om at indføre en “stærkere kvalitetscensur”, enedes man om et mindre radikalt forslag fra programudvalgsformand Peder Nørgaard om at udskrive en konkurrence for “en indbudt kreds”.¹⁴ Der blev dog ikke taget nogen beslutning, men blot aftalt, at man skulle undersøge mulighederne og vende tilbage til sagen.

Den følgende dag kunne udvalgsmedlemmerne imidlertid se diskussionen og beslutningen om at træde til aktiv handling refereret i

¹² Ibid.

¹³ Referat af programudvalgets møde 15.8.1961. Protokolreferat 84/1961. PU 61-2. Danmarks Radios arkiv.

¹⁴ Ibid.

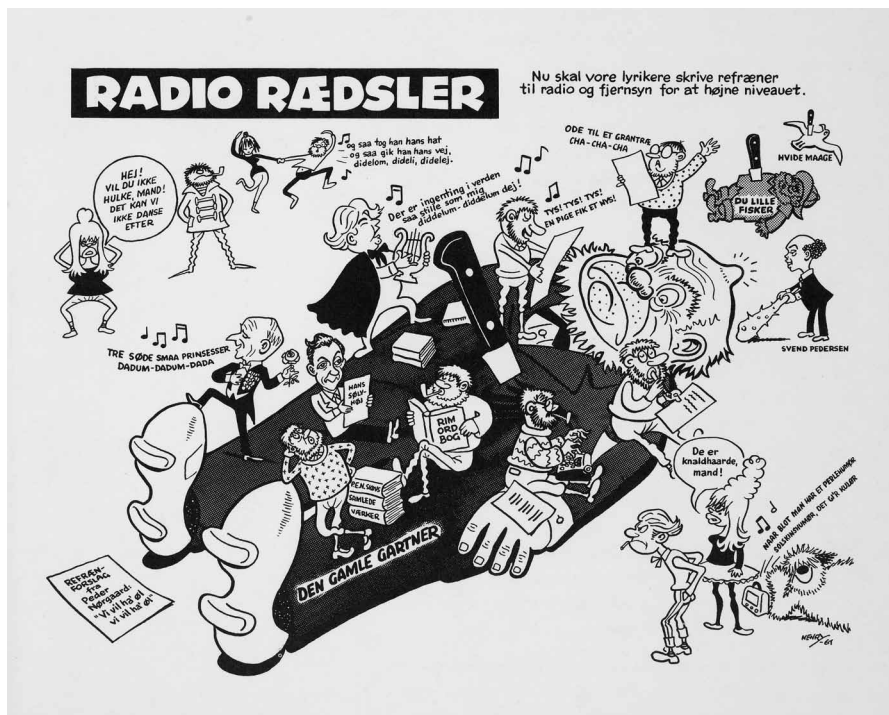

Fig. 1: Mordet på den gamle gartner. Satiretegning af 'Henry' i *Aalborg Stiftstidende* 27. august 1961. Manden med køllen er DRs underholdningschef Svend Pedersen. På de interne møder var det faktisk ham, der forsvarede refrænerne.

dagspressen. Her var den generelle journalistiske vinkel, at DR med Mogens Pihl i spidsen gik "til kamp mod de 'rædsomme refræner'."¹⁵ I de følgende dage og uger fyldte debatten om refrænerne, som nu var det genrebegreb, der konsekvent blev anvendt, en del i medierne. Af referaterne fra DRs programudvalgsmøder fremgår det tydeligt, at det udelukkende var dansksproget populærmusik, der sigtedes til kritikken af teksternes kvalitet. Det samme gjaldt den efterfølgende omtale og debat i medierne.

Den generelle præmis for debatten var, at teksterne *var* banale og dårlige, men hvad det skyldtes, og om der burde gøres noget, var der forskellige holdninger til. Det var ikke første gang, den dansksprogede populærmusik stod for skud, men det var bestemt ikke hverdag, at det var DRs programudvalg og ledelse, der førte sværdet i fuld offentlighed

¹⁵ B.T. 16.8.1961.

og selv startede en fornyet debat om en del af programindholdet. Netop dette forhold tilførte debatten nogle anderledes politiske dimensioner end tidligere diskussioner. Det var i denne konkrete sammenhæng, undersøgelsen blev foretaget.

Annonceringen

I artiklen i *Ekstra Bladet* refererede man indledningsvis direkte til “professor Mogens Pihl” og hans kritik af “*Angelique*” og konstaterede efterfølgende, at der var en udbredt opfattelse af, at refrænerne lød som de gjorde, fordi det var det, folk ville have. At man så faktisk ikke vidste, hvorvidt dette var rigtigt, fordi der aldrig var blevet foretaget “nogen sociologisk undersøgelse af refræn-forbruget i Danmark”,¹⁶ blev anført som den primære motivation for at sende et spørgeskema ud til 1.000 danskere. Avisen havde på dette tidspunkt to faste paneler, henholdsvis *Ungdoms-panelet*, som ifølge artiklen bestod af 500 “unge mellem 15 og 25 år af alle samfundslag”,¹⁷ og det ligeledes 500 personer store *Ekstra Bladets Store Panel* for de 25 til 65-årige, “som fordeler sig geografisk og økonomisk ligesom hele befolkningen”.¹⁸ Det var deltagerne i disse to paneler, som udgjorde grundlaget for undersøgelsen.

Da den aktuelle refrændebate udelukkende omhandlede den dansksprogede populærmusik, kunne man som nævnt forvente, at det var den, man sigtede mod med undersøgelsen, men i modsætning til den øvrige presse brugte man refrænbegrebet om populærmusik på såvel dansk som fremmedsprog, såvel “udenlandske refræner” som “danske refræner”.¹⁹ Med andre ord forstod i hvert tilfælde forfatteren bag artiklen *refræn* som et bredt begreb for tidens populærmusik. At dette var tilfældet, illustreres af, at der i artiklen helt ukommenteret og uproblematisk blev vekslet mellem *refræn*, *pop* og *schlager* til beskrivelse af samme objekt. At der foruden danske Daimi, Gitte Hænning, Otto Brandenburg, Dario Campeotto, Four Jacks, Blue Boys, Grethe Sønck, Raquel Rastenni og Jørgen Ingmann også refereredes direkte til italienske Robertino, amerikanske Elvis Presley, Pat Boone og Billy Vaughn og indirekte til tyske Lolita og franske Edith Piaf, viser, hvor bredt man tolkede og anvendte disse begreber.

¹⁶ *Ekstra Bladet* 19.8.1961.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid.

Frelæggelsen af resultatet

Lørdag den 2. september 1961 blev resultaterne af undersøgelsen offentliggjort i samme avis. I artiklen "Hvor alderdommen sætter ind; når man bliver 20"²⁰ var hovedkonklusionen på undersøgelsen, at der var store forskelle i musikalske holdninger og vaner i den danske befolkning, og at alder var den væsentligste faktor. Den mest iøjnefaldende forskel var ifølge artiklen, at størstedelen af de unge foretrak musikken på "originalsproget" og ikke dansk, mens det forholdt sig lige omvendt, jo ældre respondenten blev:

"85 pct. af de 15–19-årige foretrækker at høre teksterne til melodierne (som oftest er udenlandske) på originalsproget. Hos de 20–24-årige er det allerede faldet til 72 pct. I København foretrækker 98 pct. af årgangene under 24 år deres pop i original-aftapning. Deres ønske deles kun af halvt så mange af de ældre årgange".²¹

Med dette som hovedargumentet konkluderedes det derfor, at:

"når kun femten procent af de yngste – og mest popdyrkende – ønsker danske refræner, er det klart, at en 54-årig professors felttog mod de flade danske refræner ikke kommer de større årgange ret meget ved. De danske refræner er for 'de unge på fyrrer' og derover".²²

Til understøttelse af disse påstande bragte man afslutningsvis en oversigt over, hvilken musik respondenterne i de forskellige aldersgrupper selv gerne ville høre i *Giro 413*. Heraf fremgik det dels, at der var meget store aldersbetingede forskelle, dels at sprog var en afgørende faktor.

Med andre ord var den grundlæggende konklusion på denne meget omfattende undersøgelse, at det primært var den ældre del af befolkningen, som overhovedet hørte den dansksprogede musik, som debatten handlede om. Angående selve debattens hovedemne, de danske refræners kvalitet, bemærkede man allerede i indledningen til artiklen, at "de fleste er enige om, at professoren har ret" i sin kritik af de dansksprogede refræner.

Jeg vil løbende komme tilbage til *Ekstra Bladets* udlægning af resultaterne i fremlæggelsen af min egen gennemgang af besvarelserne og nu vende mig mod næste led i receptionen af undersøgelsen.

²⁰ N.N: Hvor alderdommen sætter ind; når man bliver 20, *Ekstra Bladet* 2.9.1961.

²¹ Ibid.

²² Ibid.

Iørn Piø og refrænforskningen

Muligvis fordi undersøgelsens statistiske data kun blev præsenteret i opsummeret og lettere uoverskuelig form i *Ekstra Bladets* artikel, blev den ikke nævnt andre steder i de følgende dage og uger og druknede hurtigt i andre historier.

Tirsdag den 28. november 1961 dukkede den dog op igen i *Ekstra Bladet*. Her gav Iørn Piø fra Dansk Folkemindesamling nemlig sin tolkning af undersøgelsens resultater.

Allerede i forbindelse med den første omtale den 19. august var det blevet annonceret, at Piø, der blev præsenteret som "magisteren", der havde "studeret refræner alvorligt ligesom folkeviser og skillingsviser",²³ ville kommentere undersøgelsen.

Piø, som ganske rigtigt var blevet magister i folkemindevidenskab i 1960, havde siden 1955 været ansat hos Dansk Folkemindesamling. Allerede dette år var han så småt begyndt at skrive om det, han konsekvent kaldte *refrænernes* funktion og betydning for de mennesker, der hørte dem. Der var ikke tale om egentlige videnskabelige artikler, men derimod primært kommentarer og kronikker i magasiner og dagblade. Alligevel fik han efterhånden en position som eksperten på området og fremlagde ved flere lejligheder selv sine teorier som reelle forskningsresultater.

Dette gjaldt blandt andet kronikken "Refræner under lup"²⁴ fra april 1958. I kronikkens indledning sammenfattede Piø stort set sin teori angående refrænerne:

"Der gives mange betegnelser for de 'stakkels' mennesker, der ka' li' refræner: den brede befolkning, det brede publikum, almuen i by som land, folk i almindelighed eller simpelt hen folk. Jeg vil foretrække at kalde dem refrænforbrugere, det er en ny betegnelse og derfor uden biklang.

Hvad er det nu, refrænforbrugerne vil have, og hvad får de? De får altid, hvad de vil have, og de vil have det, de har brug for. Mellem refrænforfatteren og refrænforbrugeren hersker der et intimt samarbejde, og man kan med noget held karakterisere en refrænforfatter som en lidt poetisk begavet refrænforbruger, således forstået at refrænforfatteren er forbrugerens 'højttaler'. Ganske almindelige mennesker, der ikke er skolede læsere, kan med største lethed tale om tilværelsens håndgribe-

²³ *Ekstra Bladet* 19.8.1961.

²⁴ *Politiken* 21.4.1958.

lige ting, så langt rækker et jævnt hverdagsprog uden besvær, men så snart talen er om følelserne, kan det knibe med at finde egnede ord. Her er det, at refrænerne sætter ind. Refrænforfatteren taler højt om det, forbrugeren tier med”.²⁵

Som det indikeres, var Piøs primære fokus på teksterne. Han sammenlignede dem med lejlighedssange og mente, at de skulle:

“... bedømmes efter deres *brugsværdi* og ikke efter deres *litterære værdi*, de skal betragtes ud fra et forbrugersynspunkt og ikke ud fra et litterært-æstetisk, som kun giver anledning til en række kuriøse og i den forbindelse ligegyldige overvejelser. Vil man forstå refrænerne, må man se dem i deres rigtige perspektiv, man må betragte dem *folkloristisk*, idet folkloren netop beskæftiger sig med, hvad folk til enhver tid har kunnet lide at synge, fortælle og læse uden at skele til denne folkedignings litterære kvalitet”.²⁶

Selvom han dermed selv eksplicit anlagde den grundpræmis, at teksterne ikke skulle bedømmes efter deres litterære værdi, var det altså netop først og fremmest som prosa, han læste og bedømte dem med henblik på stil og tematik og nåede frem til den grundlæggende tese, at der var tale om brugstekster for “refrænforbrugere”.

Hvis formålet med kronikken var én gang for alle at “anbringe refrænerne på deres rette sted”, og nærmere bestemt “i det folkelige repertoire”,²⁷ må man sige, at det mildt sagt ikke lykkedes. Især de indledende formuleringer om refrænforbrugernes behov blev siden citeret løbende, og grundlæggende var kronikken nærmere igangsættende end lukkende for kritikken af refrænerne. I den sammenhæng var begrebet *refrænforbrugere* måske ikke den bedste løsning, hvis intentionen var at finde et nyt og neutralt begreb, fordi de forhåndenværende var værdimæssigt belastede.

Netop anvendelsen af forbrugerbegrebet var nemlig noget af en invitation til blandt andre kulturkritikeren Poul Henningsen, som indtil da ikke havde skrevet særlig meget om musik. Han fór straks i blækket og skrev modkronikken “Forloren folkelighed”,²⁸ hvori han først og fremmest tog udgangspunkt i Piøs beskrivelse af, hvordan refrænerne var masseproducerede varer bestemt til at stille forbrugernes umiddelbare behov.

²⁵ Ibid.

²⁶ Ibid. Oprindelig fremhævelse.

²⁷ Ibid.

²⁸ *Politiken* 10.5.1958.

Henningsens grundlæggende ærinde var øjensynligt, at han var dybt uenig med Piø angående dennes “nøgterne indstilling”,²⁹ som han betegnede som “en hjælpende hånd til mord på folkets sjæl”.³⁰

Løsningen var ifølge Henningsen ikke at forbyde refrænerne eller underholdning, men derimod at “sætte kunstnere bag underholdningen uden derfor at gøre den mindre munter, spændende og folkelig”.³¹ Det var så netop det, DRs programudvalg overvejede at gøre i august 1961.

Piø kunne naturligvis ikke sidde den hvasse kritik overhørig, og han skrev efterfølgende et par uddybende kommentarer og kronikker i 1958. Heri pointerede han blandt andet, at det, han kaldte ‘den officielle underholdningsindustri’s refræner, kun var en del af folks repertoire, og gentog ellers sine teorier om teksternes centrale betydning for brugerne. At Piø havde den samme opfattelse af refrænerens funktion og betydning i 1961, stod klart i en kommentar i *Ekstra Bladet* 31. august 1961. DRs programudvalg havde nu besluttet, at man ville afholde den konkurrence, man havde haft oppe at vende ved mødet den 16. august, og Piø kom derfor med en række anbefalinger til, hvordan de skulle bære sig ad:

“Enhver skolet læser kan se, at sproget og stilen i refrænteksterne undertiden radbrækkes for at kunne passe til den opgivne, iørefaldende melodi. Det bekymrer uskoledede læsere sig imidlertid ikke om: for dem er det ikke stilen, men indholdet der er det afgørende. Vil man gøre en indsats for at forbedre refrænteksterne, må man overholde spillets regler og hertil hører ikke mindst, at afskedsviserne, mor og barndoms-hjem-viserne, dejlige-du-viserne og lille-mand-skal-sove-viserne ikke forømmes. Dem er der brug for. De situationer, de er skrevet til, eksisterer stadig! Det er denne lyrisk-sentimentale genre, man må prøve kræfter på, for det er ingen sag for vore digtere at give folk en go’ historie på vers eller en ‘skæg’ vise. Det nye hold refrænteforfattere må betænke, at de først har klaret opgaven, hvis de kan ‘opsætte’ tiltalende tekster til ‘brug, bevægelse, råd, hjælp, osv.’ i hverdagens ‘ømme’ situationer”.³²

Den grundlæggende påstand var altså, at teksterne var simple og “dårlige”, fordi de var tilpasset et publikum, som ikke forstod mere komplicerede sammenhænge, og at sentimentalitet var et væsentligt generisk

²⁹ *Politiken* 10.5.1958.

³⁰ *Ibid.*

³¹ *Ibid.*

³² *Ekstra Bladet* 31.8.1961.

træk. Vendt positivt var det en for tidens akademiske og intellektuelle klima ganske imødekommende anerkendelse af, at refrængenren havde sine egne krav. Uanset om han havde ret eller ej, havde han ret beset ikke haft noget egentligt empirisk belæg for sine teorier. Det fik han nu med *Ekstra Bladets* undersøgelse.

Hvorvidt Piø var involveret i selve udformningen af spørgeskemaet står hen i det uvisse, men at han var i dialog med *Ekstra Bladet* allerede inden spørgeskemaet blev sendt ud, er et faktum. At man havde valgt begrebet *refræn-forbruget i Danmark*, som sandsynligvis er en direkte afledning af Piøs eget refrænforbrugerbegreb, om undersøgelsens primære genstand, peger under alle omstændigheder i retning af, at der blev skelet til Piøs artikler og teorier i udformningen af undersøgelsen.

Piø og Bodelsen

Som lovet kom Iørn Piøs tolkning af resultaterne.³³ I følge hans egen beskrivelse, som blev gengivet i artiklen den 28. november, havde Piø gennemgået “hver eneste besvarelse, ikke mindst med henblik på, hvad folk på egen hånd har tilføjet, efter at de har besvaret de 22 spørgsmål”.³⁴ I praksis forholdt Piø sig dog stort set *kun* til disse påførte kommentarer og ikke til rapporten og besvarelsene af selve spørgsmålene. I modsætning til *Ekstra Bladets* artikel, var hans tilgang grundlæggende kvalitativ.

I forhold til de tidligere tekster var Piø langt mindre skråsikker omkring refrænteksternes betydning og funktion. Han indledte således ligefrem med at konstatere, at det ud fra besvarelsene “først og fremmest [fremgår] med stor tydelighed, at teksterne til refrænerne ikke altid kan betragtes isoleret”, men at “det ligeså meget er melodien og selve lanceringen, der spiller en rolle for bedømmelsen”.³⁵

At dette var tilfældet, forekommer faktisk at have været en overraskelse og ny erkendelse for Piø. Han gik dog ikke linen ud, men fremhævede i umiddelbar forlængelse af dette citat de enkeltbesvarelser, som bekræftede hans teorier ved at henvise til, at

“da de mest tænksomme blandt refrænvennerne er klar over, at teksterne er brugspoesi, håber de på, at de nye tekster bliver endnu mere ‘anvendelige’ end før”.³⁶

³³ *Ekstra Bladet* 28.11.1961.

³⁴ *Ekstra Bladet* 28.11.1961.

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid.

Derudover var hovedpointen, at man ud fra undersøgelsen kunne tilbagevise gængse påstande om, at “folk bygger deres tilværelse op på dette sentimentalt-glamouriserende lykke-nonsens”.³⁷ Med udgangspunkt i en række enkeltpersoners angivelser af, hvilken musik man selv gerne ville høre i *Giro 413*, konkluderede Piø, at:

“folk altså ikke [har] mistet evnen til at vælge selv. De er ikke en flok åndeligt formørkede og umælende bæster, som kritikløst labber refrænykken i sig. Og det er bl.a. *Giro 413*'s skyld, for der får folk jo netop lejlighed til at stifte bekendtskab med de gode, klassiske ønskeplader”.³⁸

Den samlede konklusion var, at refrænerne som afslappende og festlig funktionsmusik blot var en del af folks samlede repertoire, og at man derfor ikke skulle være urolig for deres overordnede virkning på lytterne. I modsætning til *Ekstra Bladets* egen fremlæggelse af resultaterne, forholdt Piø sig slet ikke til de sprogrelaterede aspekter.

Det gjorde forfatter og debattør Anders Bodelsen til gengæld i høj grad. Han skrev nemlig en kommentar til Piø, som blev trykt i *Ekstra Bladet* den følgende fredag under titlen “sex og sentimentalitet”.³⁹

Efter indledningsvis af have konstateret, at der var en tilbøjelighed til, at “danske refræner flyder hen i sentimentalitet”,⁴⁰ og efterfølgende, at “det [desværre] virker som om Iørn Piø har affundet sig ganske hermed”, refererede Bodelsen direkte til undersøgelsens resultater med en henvisning til, at “det er karakteristisk at *Ekstra Bladets* undersøgelse viste ligegyldighed blandt de helt unge for *danske* schlagertekster”. Dette begrundedes efterfølgende i, at “ungdom uvilkårligt skyer sentimentaliteten”.⁴¹ Denne reference kunne være rettet mod såvel *Ekstra Bladets* fremlæggelse af resultaterne som Piøs kommentar, hvor konklusionerne angående alder og sprogpræferencer var gengivet.

Ifølge Bodelsen ønskede ungdommen derimod “sexet, rytmisk amerikansk popmusik”. Som eksempel på det sidste brugte Bodelsen Elvis Presley, om hvem man “kan sige meget, men egentlig sentimental er han ikke. Hans sangteknik må snarest karakteriseres som erotisk”.⁴² Heroverfor beskrev han “den typiske danske schlager- og schlagertekst” som “totalt aferotiseret”:

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid.

³⁹ *Ekstra Bladet* 1.12.1961.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Ibid.

⁴² Ibid.

“Emnet er helst noget ‘gammelt’, – gamle bedstemødres gamle ord, gamle vandmøller, rønner osv. Et helt frilandsmuseum, bævrende besunget, totalt umusikalsk, hvor Elvis Presley uomstødeligt har musikalitet”.⁴³

Med andre ord brugte Bodelsen undersøgelsen som afsæt til en gennemgående sondring mellem den sentimentale dansksprogede populærmusik på den ene side og den “erotiske” engelsksprogede popmusik på den anden. Som det ses, forholdt Bodelsen sig ikke kun til selve teksterne, men også den måde, de blev fremført på. Faktisk forholdt han sig *udelukkende* til fremførelsen, hvad angår den engelsksprogede popmusik. Han kom derfor eksempelvis ikke ind på, at Elvis Presleys tre seneste hits, “It’s Now Or Never”, en engelsksproget udgave af den velkendte italienske sang “O Sole Mio”, “Are You Lonesome Tonight”, som blev udgivet første gang på node i 1926, og “Wooden Heart”, som var en delvist engelsksproget version af den tyske Volkslied “Muss I Denn” alle har ganske mange sentimentale strøg, hvad angår såvel melodi som tekst. At han ikke har fundet det relevant at inddrage de engelsksprogede teksters indhold, hænger sandsynligvis sammen med det forhold, at teksterne ikke hørtes (og høres) på samme intuitive måde, når de fremførtes på et fremmedsprog. Under alle omstændigheder var skellet mellem det danske og det engelske helt tydeligt hos Bodelsen: De dansksprogede refræner/schlagere var for de gamle og den engelsksprogede popmusik for de unge. Det var jo også det, undersøgelsen viste.

Modsat sædvanen kom der ikke nogle svar fra Piø denne gang, men han kunne ret beset heller ikke sige så meget imod Bodelsens tolkning, som jo syntes at ligge i forlængelse af resultaterne af den undersøgelse, han selv havde været med til at validere.

Undersøgelsen, der forsvandt

Bodelsens reference til undersøgelsen 1. december 1961 er faktisk den sidste af slagsen. Bortset fra en indirekte henvisning i form af et citat fra en enkelt af undersøgelsens respondenter i et kapitel i antologien *Dagligliv i Danmark* i 1964 forfattet af Piø selv⁴⁴ og en genoptrykning af Bodelsens tekst som del af et undervisningsmateriale om *Pop-toppens*

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Iørn Piø: Folk underholdes. Axel Steensberg (red.): *Dagligliv i Danmark*, II, 1964, s. 99–116.

tekster og musik i 1978,⁴⁵ forsvandt undersøgelsen ud af historien og i bogstaveligste forstand ned i Dansk Folkemindesamlings arkiver.

Som det ses, fik undersøgelsen ikke umiddelbart nogen større opmærksomhed i sin samtid. Dette betyder dog ingenlunde, at man kan afvise dens eventuelle betydning i forhold til samtidens opfattelse af danskernes vaner og holdninger angående populærmusik. Så vidt vides blev undersøgelsens resultater ganske vist kun kommenteret i *Ekstra Bladet*, men selvom avisen med et oplag på 95.590 ikke var blandt landets mest læste dagblade i 1961,⁴⁶ må man trods alt formode, at artiklerne blev læst af en del mennesker. Man kan ikke udelukke, at eksemplaris medlemmerne i DRs styrende organer havde undersøgelsen med i tankerne, da de hen over efteråret diskuterede refræner, popmusik og en mulig musikradio. Alt andet ville næsten være mærkeligt.

Om ikke andet refererede Piø og Bodelsen hver for sig til undersøgelsen i deres respektive kommentarer. For Bodelsens vedkommende blev undersøgelsens resultater brugt som empirisk "bevisførelse" for nogle forestillinger om, hvad de unge ville have og hvorfor. For Piøs vedkommende markerer undersøgelsen faktisk mere eller mindre afslutningen på hans virke som refrænekspert, hvilket jeg vender tilbage til i sidste del af denne artikel.

I det følgende vil jeg gennemgå selve undersøgelsen, Som vist stillede ingen spørgsmålstegn ved de fremlagte resultater, og slet ikke ved de spørgsmål, der lå bag. Det var der ellers god grund til.

GENNEMGANG AF UNDERSØGELSEN

Spørgsmålene

Spørgeskemaet, som blev sendt ud i august 1961, var et A4-ark med 22 spørgsmål fordelt på de to sider. På forsiden var arket forsynet med datoen 19.7. og overskriften "Bedes udfyldt og returneres". Der var ingen titel eller vejledning påført. Det vides ikke, om der var vedlagt et følgebrev med eventuel vejledning.

De 22 spørgsmål var fordelt med 15 på forsiden og 7 på bagsiden og var som følger.

⁴⁵ Johannes Nymark og Finn Gravesen (red.): *Pop-toppens tekster og musik*, 1978.

⁴⁶ Jørgen Hallinger (red.): *Media* 62, 1962.

Side 1

- Spm. 1 Bryder de dem om at høre disse refrænmelodier – pop musik, som det hedder i dag?
- Spm. 2 Kender de navnene på en del af de melodier, der spilles og synges for tiden?
- Spm. 3 Synes De altid, De har fulgt med, så De kendte døgnets melodier?
- Spm. 4 Mener De, at døgnmelodier pop-musik kun er for unge mennesker?
- Spm. 5 Hvor hører De dagens melodier?
- Spm. 6 Hører De ønskekoncert, *Giro 413*?
- Spm. 7 Hvor ofte hører De refræn-musik?
- Spm. 8 Lægger De mærke til teksterne, når De hører disse melodier?
- Spm. 9 Kender De teksterne på melodierne?
- Spm. 10 Foretrækker De dem på dansk eller på originalsproget?
- Spm. 11 Forstår De tekster på [engelsk, tysk, fransk, italiensk]?
- Spm. 12 Lærer De teksterne udenad?
- Spm. 13 Synger De med, når melodierne spilles?
- Spm. 14 Hvad synes De om refræntekster i almindelighed – synes De, at den hårde kritik er berettiget?
- Spm. 15 Mener De, at teksterne er dårligere nu end de var før i tiden?

Side 2

- Spm. 16 Mener De, at Statsradiofonien bør arbejde med at forbedre teksterne?
- Spm. 17 Mener De, at tekster betyder noget for en melodi, altså om den slår igennem eller ej?
- Spm. 18 Spiller De selv et instrument?
- Spm. 19 Hvis De spiller, køber De så noder med dagens melodier?
- Spm. 20 Køber De grammofonplader med pop-musik?
- Spm. 21 Samler De på teksterne til dagens melodier, for at synge efter dem?
- Spm. 22 Hvis de skulle vælge tre melodier til en ønskekoncert, hvilke skulle det så være?⁴⁷

I henhold til de sædvanlige spørgsmålskategorier var spørgsmålene enten rettet mod vaner (2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 19, 29, 21), holdninger (1, 4, 14, 15, 16, 17) eller kundskaber (11, 18). Spørgsmål 10 er vanskeligt

⁴⁷ Oprindelige tryk- og stavfejl er bevaret.

19/7 Bedes udfyldt og returneret.

Spm. 1 Bryder De Dem om at høre disse refrænmelodier - pop musik, som det hedder idag ? 1 ja - *mogle* 2 nej 3 Ved ikke

Spm. 2 Kender De navnene på en del af de melodier, der spilles og synges for tiden? 1 ja 2 nej

Spm. 3 Synes De altid, De har fulgt med, så De kendte døgnet's melodier ? 1 ja 2 nej

Spm. 4 Mener De, at døgnet's melodier pop-musik kun er for unge mennesker ? 1 ja *must for unge* 2 nej 3 Ved ikke

Spm. 5 Hvor hører De dagens melodier ? 1 dansk radio 2 Radio Mercur 3 udenlandsk radio 4 T.V. 5 gramofon 6 båndoptager 7 Bal/restauration

Spm. 6 Hører De ønske koncert, Giro 413 ? 1 ja - *altid* 2 nej

Spm. 7 Hvor ofte hører De refræn-musik 1 daglig 2 nu og da 3 aldrig

Spm. 8 Lægger De mærke til teksterne, når De hører disse melodier ? 1 ja 2 nej

Spm. 9 Kender De teksterne på melodierne ? 1 ja 2 nej 3 på nogle

Spm. 10 Foretrækker De dem på dansk eller på originalsproget 1 på dansk 2 på originalsproget

Spm. 11 Forstår De tekster på engelsk 1 ja 2 nej tysk 3 ja 4 nej fransk 5 ja 6 nej italiensk 7 ja 8 nej

Spm. 12 Lærer De teksterne udenad ? 1 ja helt 2 delvis 3 nej

Spm. 13 Synger De med, når melodierne spilles ? 1 ja 2 nej 3 det sker

Spm. 14 Hvad synes De om refræntekster i almindelighed - synes De, at den hårde kritik er berettiget ? 1 ja *delvis* 2 nej 3 Ved ikke

Spm. 15 Mener De, at teksterne er dårligere nu end de var før i tiden ? 1 dårligere nu 2 som altid 3 ved ikke

VEND

Fig. 2: Forsiden af spørgeskemaet. Dansk Folkemindesamling.

Spm. 16	Mener De, at Statsradiofonien bør arbejde med at forbedre teksterne ?	① ja 2 nej
Spm. 17	Mener De, at teksterne betyder noget for en melodi, altså om den slår igennem eller ej ?	① teksten betyder noget 2 tekst betyder ikke noget 3 Ved ikke
Spm. 18	Spiller De selv et musikinstrument ?	1 ja ② nej
Spm. 19	Hvis De spiller, køber De så noder med dagens melodier ?	1 ja 2 nej
Spm. 20	Køber De gramfonoplader med pop-musik ?	① ja - kun faa 2 nej
Spm. 21	Samler De på teksterne til dagens melodier, for at synge efter dem ?	1 ja ② nej
Spm. 22	Hvis De skulle vælge tre melodier til en ønskekoncert, hvilke skulle det så være ?	Nr. 1 <u>My fair lady</u> Nr. 2 <u>O lola mio</u> Nr. 3 <u>Pappil</u>

F16 Mette Vilhelmsen
Danmarks

M-6

Fig. 3: Bagsiden af spørgeskemaet. Dansk Folkemindesamling.

at placere, fordi det kan rette sig til såvel vane som holdning. I den oprindelige rapport og artiklen, hvori resultaterne blev fremlagt, blev det tolket entydigt som et vanespørgsmål.

Hvis man fraregner de to kundskabsspørgsmål (11, 18) og det meget konkrete spørgsmål om, hvorvidt man hørte radioprogrammet *Giro 413* (6), kan spørgsmålene deles i to overordnede tematiske kategorier:

I 11 tilfælde var objektet musikken i bred forstand, det vil sige såvel melodi som tekst (1, 2, 3, 4, 5, 7, 13, 19, 20, 21, 22). At der veksles flittigt mellem begreberne i denne sammenhæng, vil blive behandlet indgående nedenfor. På dette sted er hovedpointen, at det er vanskeligt at forstå *melodier* og *musik* som udelukkende omhandlende netop melodierne. Det er overordnede spørgsmål om, hvorvidt man overhovedet bryder sig om de genrer, som undersøgelsen omhandler, og ens overordnede vaner desangående.

De sidste ni spørgsmål var specifikt rettet mod teksterne og deres funktion og betydning (8, 9, 10, 12, 14, 15, 16, 17, 21). At hele ni af spørgsmålene rettede sig specifikt til teksterne skyldes muligvis, at det var netop teksterne, der blev fokuseret på i den debat, som affødte undersøgelsen. På den anden side var dette fokus altså bestemt ikke noget nyt, jævnfør de tidligere debatter og ikke mindst Piøs teorier.

Det eneste tekstrelaterede spørgsmål, som er helt tidsbundet til august 1961 og den aktuelle refrændebate, er spørgsmålet om Danmarks Radios rolle (16). Igen er der forbehold angående spørgsmål 10, som skiller sig ud fra de øvrige tekstrelaterede spørgsmål. Hvis der var blevet spurgt til, om man foretrak sange med tekster på dansk eller eksempelvis de fire sprog, som nævntes i det efterfølgende spørgsmål, ville der have været tale om et langt mere klart stillet spørgsmål om tekster og sprog. Ved at bruge begrebet "originalsprog" i bestemt form, flyttes hele problemstillingen i princippet fra et spørgsmål om sprog generelt til ens holdning til oversættelser af udenlandsk populærmusik. Jeg vil i vid udstrækning komme tilbage til betydningen af dette i gennemgangen af besvarelsene.

Bortset fra spørgsmål 22, var der tale om lukkede spørgsmål. I hovedparten af spørgsmålene (1, 2, 3, 4, 6, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 16, 18, 19, 20, 21) var de grundlæggende svarmuligheder ja/nej. I ti tilfælde (2, 3, 6, 8, 11, 16, 18, 19, 20, 21) havde man kun disse to muligheder, mens man i de øvrige tilfælde havde en tredje moderat valgmulighed ("ved ikke" (1, 4, 14); "på nogle" (9); "delvis" (12) og "det sker" (13)). Svarene på spørgsmål 15 og 17 er varianter over ja/nej/ved ikke.

De øvrige spørgsmål (5, 7, 10) var ligeledes lukkede, men med alternative valgmuligheder. I spørgsmål 5, som rettede sig til, hvor man hørte musikken, var valgmulighederne 1) dansk radio, 2) Radio Mercur, 3) udenlandsk radio, 4) TV, 5) grammofon, 6) båndoptager, 7) Bal/restauration. Selvom begrebet "dansk radio" er lidt upræcist, formodes det, at de fleste har forstået det synonymt med Danmarks Radio, al den stund at den eneste anden danske radiostation på dette tidspunkt var Radio Mercur, som står anført specifikt nedenfor. I spørgsmål 7 er spørgsmålet rettet mod frekvens, hvilket svarmulighederne "daglig", "nu og da" og "aldrig" korresponderer med. Det tiende spørgsmål går på to valgmuligheder (dansk/originalsproget), som i forlængelse heraf udgør svarmulighederne.

Især hvad angår de tilfælde, hvor der ikke har været et "ved ikke" eller lignende moderate svarmuligheder, er der et ganske stort antal af tilskrivninger og udfyldelser af begge felter. Dette tyder på, at spørgsmålene ikke har været så entydige, som spørgerne selv har opfattet dem, og hvis man ser nærmere på selve formuleringerne, kan man godt forstå, hvis respondenterne generelt har været i tvivl om, hvad de skulle svare på en del af spørgsmålene.

Genstanden og begreberne

Det grundlæggende problem er, at der var alt andet end konsekvens i beskrivelsen af genstanden for undersøgelsen. Som nævnt ovenfor fremgår det af foromtalen i *Ekstra Bladet*, at man sigtede mod såvel "udenlandske refræner" som "danske refræner"⁴⁸ og at man forstod refræn- og popbegreberne synonymt.

Da man ikke kunne og kan forudsætte, at alle har læst en i øvrigt begrebsmæssigt rodet artikel i forvejen, må man betragte spørgeskemaet uafhængigt af denne og dermed vurdere spørgsmålene ud fra, hvad der står, og ikke hvad der menes. Med lidt god vilje, kan man sige, at det ligger implicit i svarmuligheden "udenlandsk radio" i spørgsmål 4, at man spørger til musik på andet end dansk. Omvendt spørges der i det konkrete tilfælde ikke til "refræner" eller "popmusik", men derimod "dagens melodier", hvilket kunne tolkes som noget andet. At det sidste ikke er tilfældet, kan man slutte sig frem til via følgende synonymkæde:

Begrebet "dagens melodier", som i alt optræder i tre spørgsmål (4, 19, 21) bruges første gang i netop spørgsmål 4 og forklares ikke yder-

⁴⁸ *Ekstra Bladet* 19.8.1961.

ligere. I det umiddelbart ovenstående spørgsmål er genstanden dobbeltbegrebet “døgnmelodier pop-musik”. Det forekommer sandsynligt, at “døgnmelodier” og “dagens melodier” betyder det samme, nærmere bestemt “de melodier, der spilles og synges for tiden”, som der står i spørgsmål 2. Som det ses, anvendes “døgnmelodier” og “pop-musik” synonymt i spørgsmål 4, hvormed sløjfen tilbage til første spørgsmål er bundet, hvis man vel at mærke opfatter “pop musik” og “pop-musik” som et og samme begreb.

Ovenstående kan synes forvirrende, og det bliver ikke bedre, hvis man gennemgår spørgsmålene i den rækkefølge, de er opstillet. I nævnte rækkefølge er den primære genstand, som spørges til:

“disse refrænmelodier – pop musik” (1), “de melodier, der spilles og synges for tiden” (2), “døgnetts melodier” (3), “døgnmelodier pop-musik” (4), “dagens melodier” (5), “refræn-musik (7), “disse melodier” (8), “melodierne” (9), “dem” (10), “melodierne” (13), “en melodi” (17), “dagens melodier” (19), “pop-musik” (20), “dagens melodier” (21), “melodier” (22).

Hvis man tager alle bøjninger og stavemåder for pålydende, bliver der inklusiv det personlige pronomen “dem” brugt i alt 15 forskellige begreber for den musik, der er undersøgelsens genstand. Dette er i høj grad potentielt forvirrende og betyder, at man i langt højere grad end normalt i forbindelse med denne type spørgeskemaer ikke kan være sikker på, at folk har forstået spørgsmålene på samme måde. Det skal dog i denne sammenhæng nævnes, at kun få af respondenterne bemærker noget problematisk ved begrebsapparatet.

I det ene tilfælde var det en mand mellem 45 og 54, som gerne ville høre “O Sole Mio”, Gustav Wincklers “Send en hilsen hjem” og Carl Zellers operette “Fuglekræmmeren” og generelt godt kunne lide musik, fulgte med, forstod engelsk og tysk, men var helt indifferent angående hvilket sprog, der blev sunget på, og overordnet set mente, at teksten var ligegyldig. Han bemærkede, at der “rodes” med spørgsmålene og “snart [tales] om refræntekster og snart om popmelodier”. Det fremgår ikke, hvad han selv forstod ved de enkelte begreber, men man må formode, at hans anke bundede i, at han ikke mente, at der er tale om synonymer. En kvinde på mellem 15 og 19 år, som grundlæggende var positivt stemt overfor populærmusikken, var lidt mere eksplicit i formuleringen af sit ærinde:

“døgnmelodier er mest for de unge, men ikke popmusik. Refrænmelodier og Pop musik vil jeg ikke sætte under et, for popmusik er noget bedre end refrænmelodier”.

For hende betød begreberne tydeligvis noget forskelligt, men hvad står til gengæld hen i det uvisse. Ifølge hendes konkrete musikønsker, var hun på dette tidspunkt meget glad for tre af tidens populære melodier, "Blå viol", "Du forstår ingenting" og "Aldrig om søndagen". Hvis især "Blå viol" var "popmusik", som hun altså selv anførte som "noget bedre end refræn melodier", er det svært at forestille sig, hvad der mentes med "refrænmelodier". Denne oprindeligt norske sang, som Katy Bødtger havde indsunget i Danmark i 1960, er nemlig, hvad såvel tekst som melodi angår, en nærmest arketypisk refrænmelodi af den type, debatten i 1961 drejede sig om. At hendes egen begrebsbrug således forekommer lettere ulogisk, ændrer ikke ved, at hendes bemærkninger tager afsæt i en fornemmelse af distinktion.

En tredje person, en mand mellem 20 og 24 år, som godt kunne lide "Hello Mary Lou" og Louis Armstrong og generelt fulgte med og godt kunne lide refræn/popmusik, helst på originalsproget, og som i øvrigt ikke mente, at teksterne betød det store for en given sangs popularitet, selvom han selv lagde mærke til teksten, svarede nej på spørgsmålet om, hvorvidt "døgnmelodier pop-musik" kun var for de unge, men uddybede sit svar på følgende måde:

"ja – visse af de rock'n'roll prægede. Nej, Gustav Winckler osv."

Med andre ord foretog han selv en differentiering af tidens populærmusik, hvor snittet blev lagt ved "de rock'n'roll prægede" for de unge på den ene side og "Gustav Winckler osv." for alle på den anden. Selv brugte han i en længere slutkommentar begrebet "popmusik" om begge dele.

Mens der ikke var ret mange, som direkte bemærkede problemer i selve begrebsbrugen, var der anderledes mange, som fandt det nødvendigt at uddybe deres svar på de spørgsmål, som omhandlede teksterne betydning. Dette gælder især spørgsmålene om, hvorvidt man lagde mærke til teksterne (8), om kritikken af teksterne var berettiget (14) og om tekstens betydning for, at en melodi slog igennem (17). Det grundlæggende problem synes her at have været, at man ikke differentierede mellem tekster på dansk og tekster på fremmedsprog.

En af de yngste mænd, som ligeledes var meget glad for populærmusik, sammenfattede fint problemstillingen med følgende kommentar til sit positive svar på spørgsmålet om teksten betydning for en melodis succes (17): "hvis man kan sproget, ellers ikke".

At vedkommende selv foretrak musikken på originalsproget, men samtidig havde anført, at han ikke forstod nogen af de i undersøgelsen nævnte sprog, understøtter fint pointen.

Formålet med såvel fremdragelsen af disse eksempler som ovenstående gennemgang af, hvilke begreber, der bliver brugt i spørgeskemaet, er dobbelt:

For det første burde det være tydeligt, at den voldsomme vekslen mellem begreberne for selve objektet øger risikoen for misforståelse af de enkelte spørgsmål markant, ikke mindst hvis man forholder sig til de omstændigheder, undersøgelse blev foretaget under. Det er både muligt og overvejende sandsynligt, at refræn og pop er blevet forstået og anvendt synonymt af mange i 1961, men faktisk var det kun i *Ekstra Bladets* egne artikler, at refrænbegrebet blev brugt om andet end dansk-sproget musik i august 1961.

Af de mange teksteksempler og "rædselsrefræner", som blev fremdraget i debatten, såvel i artikler, læserbreve og kronikker som i vittighedstegninger, var der, bortset fra i *Ekstra Bladet*, ingen på andre sprog end dansk. I relation til den aktuelle debat ville det således umiddelbart give bedst mening at opfatte spørgsmålene, og ikke mindst dem, der specifikt omhandler teksterne, som rettet mod netop de danske refræner, men det var altså ikke tilfældet. Netop derfor kunne man godt ønske, at forfatterne til spørgeskemaet havde været noget mere præcise i deres beskrivelser, end det var tilfældet. At det ikke er entydigt, hvad der spørges om, gør uvægerlig, at man bør tage hensyn til disse forhold på en helt anden måde, end såvel Politikens Analyseafdeling og *Ekstra Bladet* som Piø gjorde i deres respektive tolkninger af materialet.

For det andet er den forvirrende begrebsbrug i sig selv ganske interessant, fordi det synes at afspejle forandringerne i det musikkulturelle landskab på netop dette tidspunkt. Jeg vil derfor gå nærmere ind på dette punkt i det følgende:

Pop i radioen

Grundlæggende er der tale om en række gamle og velkendte begreber og et enkelt nyt. Mens *Refræner*, *døgnets melodier*, *døgnmelodier* og *dagens melodier* alle var begreber, som blev brugt bredt i de foregående årtier, blev pop først for alvor lanceret som selvstændigt begreb i de første år af 1960'erne.⁴⁹ At disse begreber bruges som synonymer kan på den ene side forsvares, al den stund at de, i hvert tilfælde i samtidens tolkninger,

⁴⁹ Popbegrebet var blevet introduceret på dansk grund allerede i første halvdel af 1950'erne, blandt andet i undertitlen til musiktidsskriftet *Musikrevue*, "Jazz – Pop – Klassisk", men blev for alvor først brugt bredt i anvendelse i årene omkring 1960.

alle mere eller mindre beskriver noget temporært og flygtigt. Refræn-begrebet henviser således grundlæggende til omkvædet og dermed en bestemt måde at strukturere musikken på, så den bliver let genkendelig for lytteren. *Døgnets melodier*, *døgnmelodier* og *dagens melodier* refererer alle direkte til ovennævnte flygtighed og i kritikernes terminologi, sangenes varekarakter. Pop-begrebet kan for sin del siges at sammenfatte det primære formål med musikken: At den bliver udbredt, købt og lyttet til i størst muligt omfang. Det ligger indbygget i det begreb, som pop er en afledning af.

På den anden side er der dog mindst lige så meget, der taler for, at især hovedbegreberne *refræn* og *pop* netop ikke var det samme i 1961. Hvis man går til en af hovedkilderne, brugte DR første gang begrebet "pop-musik" i sin programoversigt i efteråret 1959.⁵⁰

Betegnelsen blev brugt for korte grammofonudsendelser om morgenen og efter frokost, hvor der blev spillet plader non-stop. En gennemgang af spillelisterne fra disse udsendelser i de første år af 1960'erne har vist to ting:

For det første, at DRs opfattelse af, hvad der var pop, var ganske bred. Såvel stilistisk som sprogligt var programmerne ganske varierede. Der var en pæn overvægt af engelsksprogede numre med instrumentalversioner af tidens populære toner som næststørste gruppe, men faktisk var der desuden ganske ofte tysk, fransk og italiensk pop på programmet. Til gengæld har jeg ikke fundet et eneste eksempel på, at der blev spillet et nummer på dansk. Dette er den anden pointe.

Hvis man skal følge DR, som må siges at have haft en ganske central og retningsgivende position på dette tidspunkt, var pop med andre ord stort set alt andet end dansksproget populærmusik. Det var blandt andet Elvis Presley, Cliff Richard, Fats Domino og Everly Brothers, men bestemt også Mills Brothers, puertoricanske Joe Cuba og hans sekstet, fransk/italienske Dalida og ikke mindst tyske stjerner som Bill Ramsey, Connie Froboess og René Kollo. Denne sproglige spredning forklarer nok, hvorfor man i et af undersøgelsens spørgsmål, udover oplagte sprog som engelsk og tysk, også spurgte til fransk- og italienskudskaberne. Man var ganske enkelt vant til at høre populærmusik på disse sprog i dansk radio. Det gjaldt i øvrigt også på Radio Mercur.

Fraværet af dansk gjaldt ikke kun de programmer, hvori selve begrebet *pop* indgik i titlen. Også i det første deciderede ungdomsmusikprogram,

⁵⁰ Nærmere bestemt tirsdag den 8. september 1959, kl. 13:35. Programoversigt i *Politiken* 8.9.1959.

Teenagerhjørnet, som blev sendt ugentligt fra september 1960 med Jørn Hjørtting ved mikrofonen, var andelen af dansksproget musik forsvindende lille. En gennemgang af spillelisterne fra de første to måneder af dette program, som blev afløst af det første hitlisteprogram *Ti vi ka' li'* i oktober 1962, viser tydeligt, hvordan dansk og ungdom ikke var kompatible enheder i begyndelsen af 1960'erne. Af i alt 109 sange var 73 på engelsk, 16 instrumentalindspilninger, 15 på tysk, to på italiensk, to på dansk og en enkelt på græsk.

Mens dansksproget populærmusik altså åbenbart ikke egnede sig til at blive spillet i pop- eller ungdomsmusiksprogrammer, kunne den til gengæld ofte findes i morgentimerne. Disse programmer var så bredt sammensat, at det nærmest lignede en konkret manifestering af de alsidighedskrav, som DR var pålagt. Herunder hørte også dansksproget populærmusik. At disse programmer bar genremæssigt neutrale titler som *Go' morgen* og *slet og ret Grammofofonmusik* afspejler fint dette.

De eneste programmer, hvor dansksproget populærmusik udgjorde en forholdsvis stor andel af indholdet, var enten livebaserede programmer med danske solister og et underholdnings- eller danseorkester, eller *Giro 413*.

I august 1961 var 88 af i alt 169 enkeltønsker (52%), der blev spillet i *Giro 413*, således dansksprogede. Hvis man fraregner fædrelandsange, religiøse sange, viser og børnesange, var der i 61 tilfælde (36%) tale om dansksproget populærmusik. En gennemgang af samtlige *Giro 413*-programmer for såvel 1961 som de omliggende år viser, at denne procentvise andel var ganske repræsentativ. I modsætning til udlægningen i såvel 1961 som i årene før og efter var *Giro 413* nemlig meget andet end "Den Gamle Gartner" og "Hvide måge", som i øvrigt kun blev spillet få gange hver i hele 1961. I august 1961 blev der foruden de nævnte danske musikkategorier eksempelvis spillet tre forskellige numre med Elvis Presley, en del instrumental populærmusik såsom Jørgen Ingmanns "Pepe", og ganske mange værker af blandt klassiske komponister såsom Beethoven, Grieg, Dvorak, Mozart og ikke mindst Carl Nielsen, som tog sig af mange af ønskerne i 1961.

Hvis man skal tage DR på ordet, var forskellen på refræner og pop i begyndelsen af 1960'erne grundlæggende et spørgsmål om sprog. Refrænerne var det danske og poppen det udenlandske og instrumentale. Så længe man opretholder denne skillelinje, er der ingen problemer.

Det gjorde man så ikke i forbindelse med undersøgelsen. Uanset, hvordan man vender og drejer det, synes det på bundlinjen stærkt forvirrende, at man i en undersøgelse af "danskernes refrænbrug" på den

ene side bruger refrænbegrebet synonymt med blandt andet popbegrebet som begreb for populærmusik i det hele taget i halvdelen af spørgsmålene, og på den anden side stiller nogle specifikke spørgsmål om tekster og musikprogrammer, som er mere end vanskelige at forstå som andet end rettet mod "de danske refræner". I teorien kunne man godt forsvare, at eksempelvis spørgsmålet om, hvorvidt DR burde arbejde aktivt for at forbedre teksterne, også gjaldt dem på eksempelvis engelsk, tysk, fransk og italiensk, men i praksis giver det ikke rigtigt mening. Det mest nærliggende er derfor, at man har brugt det samme begreb i forskellige betydninger alt efter, hvad ærindet har været i de enkelte spørgsmål. Dette stiller ganske store krav til læseren, såvel dem, der svarede i 1961, som undertegnede, når jeg nu går til gennemgangen af selve besvarelsenerne.

Besvarelsenerne

Samlingen i Dansk Folkemindesamling består af i alt 612 indsendte besvarelsener. Heraf er tre blanke. Som nævnt var interviewpersonerne, der altså bestod af deltagere i avisens faste paneler, ifølge *Ekstra Bladets* egne oplysninger udvalgt ud fra et ønske om demografisk repræsentativitet.

I den vedlagte rapport fremlagdes resultaterne udelukkende i procenttal. Der foreligger derfor ingen oplysninger om, hvor mange besvarelsener de enkelte beregninger blev til på baggrund af. I artiklen den 2. september 1961 står anført, at grundlaget er 1000 besvarelsener, men det er efter al sandsynlighed noget af en overdrivelse. Ifølge oplysninger i enkelte besvarelsener var belønningen for at udfylde og tilbagesende spørgeskemaet en gratis udgave af *Ekstra Bladet*, hvilket ikke forekommer at have været det største incitament til at prioritere opgaven højt. Det var nemlig en nødvendighed på grund af den korte tidsfrist. Rapporten er stemplet 29. august 1961, og hvis det stemmer, at man som beskrevet i *Ekstra Bladet* sendte skemaerne ud lørdag den 19. august, har man kun haft få dage til at gennemgå materialet.

Derimod forekommer det højst sandsynligt, at grundlaget for beregningerne har været udgjort af de i alt 612 besvarelsener, som har været bevaret hos Dansk Folkemindesamling. Dels forekommer en svarrate på 61% ganske sandsynlig, og dels er der overensstemmelse mellem den oprindelige rapport og resultaterne af min egen behandling af materialet i de tilfælde, hvor muligheden for fejltolkninger er minimal. Hermed sigtes især til spørgsmål 5, hvor man kunne angive flere for-

skellige svar. Her fremgår det ret tydeligt af de enkelte besvarelser, hvad der menes, og udsvingene er da også meget små.

I rapporten blev de respektive opgørelser delt i henhold til de to aldersbestemte paneler således, at resultaterne for de unge og de voksne blev fremlagt separat. For begge paneler listedes først det samlede resultat for de enkelte svarmuligheder, og dernæst hvordan svarene fordelte sig i forhold til alder, køn og sidst geografi.

Spm. 1: Bryder De Dem om at høre disse refræmelodier - popmusik -, som det hedder idag ?

	Alle	15-19	20-24	Mænd	Kvinder	Kbhvn.	Prov.	Lænddi.	Alle	- 45	45 +	Mænd	Kvinder	Kbhvn.	Prov.	Lænddi.
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Ja	86	85	87	85	87	83	93	84	65	73	54	63	66	67	68	60
Nej	11	13	9	11	11	13	7	12	28	20	39	28	29	27	25	33
V.I.	3	2	4	4	2	4	-	4	7	7	7	9	5	6	7	7
	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Fig. 4: Fremlæggelsen af resultaterne angående spørgsmål 1. "Rapport ang. Popmusik". Politikens Analyseafdeling 1961.

Denne måde at fremstille resultaterne på er forholdsvis overskuelig, men som det måske anes allerede i selve opstillingen, er det langt fra alle oplysninger, som er medtaget.

For det første fremgår det ikke, hvor mange svar de enkelte procentberegninger bygger på. For det andet har man i fremstillingen af de alders- og kønsopdelte gruppers svar valgt ikke at vise, hvordan det forholdt sig på tværs af disse parametre. For det tredje kan man ikke se, at grupperne -45 og 45+ dækker over hele fire separate aldersgrupper.

Hvis man starter bagfra, er besvarelserne påført klassifikationerne M1, M2, M3, M4, M5, M6, K1, K2, K3, K4, K5 og K6 samt et løbenummer. M og K henviser til køn (mand/kvinde) og tallene til følgende overordnede aldersgrupper:

- 1 = 15-19 år
- 2 = 20-24 år
- 3 = 24-34 år
- 4 = 35-44 år
- 5 = 45-54 år
- 6 = 55+ år

Hvorfor man har valgt at slå gruppe 3 og 4 samt 5 og 6 sammen i rapporten vides ikke, men muligvis skyldes det pladsmæssige hensyn. I praksis betyder det dog uvægerligt, at resultaterne og dermed tolkningerne bliver mere overordnede end den store datamængde indbyder til. Det eneste sted, hvor man har bibeholdt de oprindelige grupperinger, er i *Ekstra Bladets* opgørelse over, hvilke melodier, respondenterne gerne ville høre i en ønskekoncert (spørgsmål 22). Her havde man dog valgt gruppen 55+ år fra.

Mens det har været muligt at registrere aldersgruppe og køn på de enkelte besvarelser og dermed ikke alene at kunne gå rapportens beregninger efter i sømmene, men også komme et niveau dybere i analysen i forhold til fremlæggelsen i den oprindelige rapport, har det desværre ikke været muligt at sortere besvarelserne efter bopæl. Bortset fra enkelte tilfælde, hvor respondenterne selv har angivet sin adresse, er der ikke oplysninger om disse data i samlingen. Jeg har derfor kun den oprindelige rapportens data at forholde mig til på dette punkt. På baggrund af en samlet vurdering af den oprindelige rapportens værdi, har jeg dog valgt at se bort fra disse oplysninger. Ved en statistisk gennemgang af samtlige besvarelser har der nemlig vist sig at være så mange fejlberegninger og fejloplysninger i den oprindelige rapport, at en del af konklusionerne ganske enkelt flytter sig.

Hvis man medtager alle tilgængelige data, som relaterer sig til hvert spørgsmål, får man samlet set en ganske stor og pladskrævende datamængde. Jeg har derfor med en enkelt undtagelse valgt at holde mig til de overordnede linjer. Undtagelsen udgøres af følgende grundige gennemgang af det første spørgsmål, som dels vises som eksempel på, hvor mange data, der lægger sig til hvert enkelt spørgsmål, og dels ganske fint illustrerer de problemer, der lægger sig til hele undersøgelsen og den oprindelige behandling af resultaterne.

Spørgsmål 1: "Bryder de dem om at høre disse refrænmelodier – pop musik, som det hedder i dag?"

Hvis man medtager samtlige data i relation til spørgsmål 1, får man følgende resultat:

“Spørgsmål 1: Bryder de dem om at høre disse refrænmelodier – pop musik, som det hedder i dag?”

Alder	Sum												I alt
	15–19		20–24		25–34		35–44		45–54		55–64		
Køn	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	
Ja	48	71	44	42	32	36	42	33	25	33	20	17	443
Nej	7	11	4	4	5	9	11	9	18	21	14	18	131
ved ikke	3	0	2	2	3	2	5	2	2	0	4	1	26
ja, nej	1	0	1		0	0	0	2	1	1	0	0	6
I alt	59	82	51	48	40	47	58	46	46	55	38	36	606

Alder	Procent												I alt
	15–19		20–24		25–34		35–44		45–54		55–64		
Køn	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	
Ja	81	87	86	88	80	77	72	72	54	60	53	47	73
Nej	12	13	8	8	13	19	19	20	39	38	37	50	22
ved ikke	5	0	4	4	8	4	9	4	4	0	11	3	4
ja, nej	2	0	2	0	0	0	0	4	2	2	0	0	1

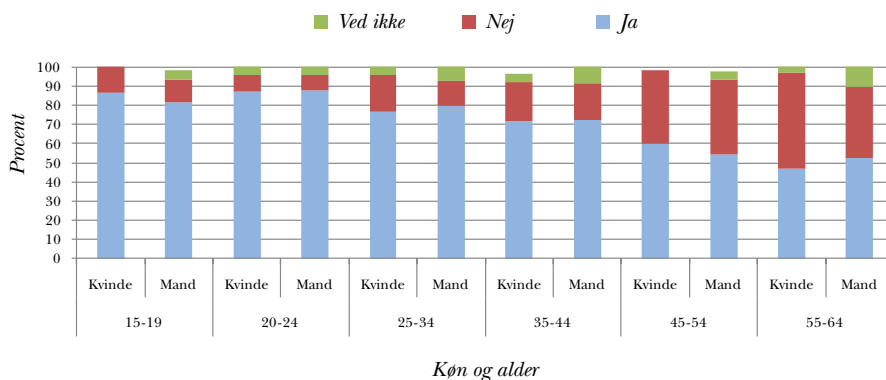
Af denne fremstilling ses det, at der var i alt 606 personer, som tog aktivt stilling til spørgsmålet og dermed er medregnet i opgørelsen. Det ses ligeledes, at der var betydeligt flere besvarelser fra de yngste kvinder (15–19) end i de andre grupper.

I den oprindelige rapport blev denne gruppe talt sammen med henholdsvis alle unge mellem 15 og 24, med de yngste mænd (15–19) og de næst yngste kvinder (20–24). I det første tilfælde er der 20 flere kvinder end mænd, hvilket alt andet lige betyder, at kvindernes besvarelser får større vægt end mændenes. Det samme gælder i endnu højere grad, når de bliver slået sammen med de næst yngste kvinder. Her er forskellen i antal besvarelser 34 ud af i alt 130. Også i flere af de andre grupper, er der betydelige forskelle i antal. Dette forhold er bestemt ikke irrelevant al den stund, at det påvirker tolkningen af resultaterne.

Hvis man analyserer svarene på første spørgsmål ud fra disse tal, er der tydelige tendenser i retning af, at præferencerne for refræn/pop-musik faldt med alderen. Forskellene er dog først for alvor signifikante fra den næstældste gruppe, hvor henholdsvis 54% mænd og 60% kvinder svarede ja mod 72% for begge køn mellem 35 og 44 år. Af den oprindelige rapport fremstod det ellers noget skarpere, da den højst

anførte procentdel for hele voksenpanelet her er 73%. Af dette tal er det umuligt at læse, at 80% af mændene mellem 25 år og 34 år, og dermed næsten lige så mange som de yngste mænd, havde svaret ja. Den grundlæggende forklaring på disse forholdsvis misvisende tal er, at der var væsentligt flere respondenter i gruppen 35–44, hvilket trækker den samlede procentdel uforholdsmæssigt langt ned. Dette betyder ikke, at hele konklusionen er forkert, men så afgjort, at den er skåret noget hårdere op end der er bevis for. Hvis man dertil lægger usikkerheden omkring genstanden for spørgsmålet, bliver det endnu mere speget:

Som bekendt drejede spørgsmålet sig kort og godt om, hvorvidt man brød sig om at høre “disse refræmelodier – pop musik, som det hedder i dag?” Hvis man laver en grafisk fremstilling, forekommer resultaterne at være ganske entydige:

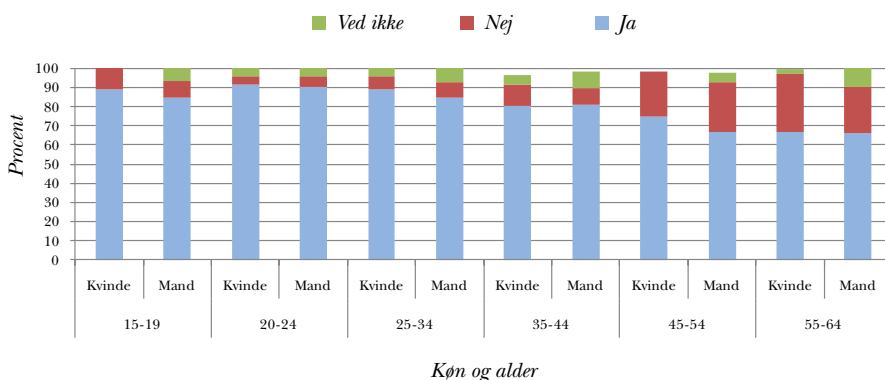
I aldersgruppen 15–34 år er der et udsving på 11 procentpoint, hvilket i sig selv ikke er opsigtsvækkende. At kurven ikke er jævnt nedadgående, og at der blot er en procent forskel på de yngste mænd og dem mellem 25 og 34, peger yderligere i retning af, at man ikke kan konkludere signifikante forskelle mellem de yngste og dem 25 til 34 i besvarelsen af dette spørgsmål. De første tegn på en sammenhæng mellem alder og præferencer kommer med grupperne M4 og K4, hvor der for begge vedkommende var 72% positive besvarelser. Egentlig signifikant bliver det dog for begge køn først med faldet til den næstældste gruppe. Her angav 39% af kvinderne og 38% af mændene direkte, at de ikke brød sig om “refræmelodier – popmusik” mod henholdsvis 20% og 19% af gruppen før. For dem på 55+ gjaldt dette 50% af kvinderne og 37% af mændene. Ud fra disse tal kunne noget med andre ord tyde på, at en ganske stor del af den ældre del af befolkningen ikke brød sig om den form for musik, der blev spurgt til.

Hvis man går et skridt dybere og sammenligner de negative besvarelser af spørgsmål 1 med de enkeltes konkrete musikønsker, mudres billedet imidlertid en del.

Som vist ovenfor, er det overvejende sandsynligt, at der med spørgsmålet sigtes til populærmusik i bred forstand. Af de i alt 21 kvinder mellem 45–54, som gav en utvetydigt negativ besvarelse af spørgsmålet, har de otte angivet ønske om at høre værker, som kun vanskeligt kan forstås som andet end populærmusik.⁵¹ Det er blandt andet “Den gamle gartner”, “Hyp lille Lotte”, “Angelique”, “Når jeg står ved en bar” og “Fiskerpigens sang”. Også aktuelle instrumentalhits som Jørgen Ingmanns “Pepe” og “Apache” er repræsenteret her.

Da man som udgangspunkt burde mene, at ens musikønsker afspejler personlige musikalske præferencer, kunne man godt forsvare at overføre disse otte besvarelser fra “nej” til “ja”. Hermed ændres den procentvise andel af ja-besvarelser markant fra 60% til 75%. Det samme gør sig faktisk også gældende for de øvrige grupper over 45, hvis man foretager denne krydslæsning. For de ældste kvinder ændres ja-procenten fra 47% til 67%, for mændene mellem 45 år og 54 år fra 54% til 67%, og for de ældste mænd fra 53% til 66%. Også i de øvrige aldersgrupper er der eksempler på lignende inkonsekvenser, men i forlængelse af, at der er færre negative besvarelser i de yngre grupper, er forskydningerne tilsvarende små.

Hvis man vælger at tage folks musikønsker for pålydende og flytter alle, som har svaret nej til spørgsmål 1, men samtidigt ønsket at høre et stykke populærmusik, fra nej til ja, er resultatet som følger:

⁵¹ Følgende argumentation baseres grundlæggende på mit eget kendskab til datidens genreopfattelser. Jeg vil dog hævde, at mine forudsætninger for at foretage sådanne vurderinger burde være i orden.

Der er stadig indikatorer i retning af aldersrelaterede forskelle i smag, men på ingen måde af så opsigtsvækkende entydig karakter, som det fremgik af den oprindelige rapport. Disse tal afspejler først og fremmest, at det har været alt andet end entydigt, hvad der var refræn, og hvad der var pop.

Inden jeg forlader dette første spørgsmål, vil jeg afslutningsvis sammenligne med *Ekstra Bladets* udlægning, som var som følger:

“Selv om mange godt kan høre, at refrænerne ikke er stor poesi, svarer 86 procent under 24 år, at de godt kan lide at høre dem, i provinsbyerne endda 92 pct. To tredjedele af den danske befolkning over 24 år svarer, at de godt kan lide refrænmelodier. Til gengæld er den sidste tredjedel afgjort imod. Der er intet mellemstandpunkt”.⁵²

At det var 84%, og ikke 86%, under 24 år, der svarede ja til spørgsmålet, flytter ikke resultatet væsentligt og tolkningen kan godt forsvares. Til gengæld er det en grov forsimpning, at man slog alle over 24 sammen i en gruppe. Hermed fik man skabt et ikke retvisende indtryk af en markant skillelinje allerede ved 24 år. Dertil kommer, at man indledte fremlæggelsen af resultaterne for spørgsmål 1 med en formulering, som muligvis, men bestemt ikke tydeligt, refererer til svarene på spørgsmål 14 angående teksternes kvalitet og enkelte personlige kommentarer. Det er muligt, at mange har ment, at “refrænerne ikke er stor poesi”, men ret beset er grundlaget for denne påstand ret snævert, og under alle omstændigheder er der tale om en forvirrende sammenblanding af problemstillinger, da spørgsmål 14 i lighed med de øvrige tekstrelaterede spørgsmål i udgangspunktet omhandlede de dansksprogede tekster.

Som det vil fremgå, er eksemplet desværre meget repræsentativt for den måde, undersøgelsens resultater blev fremlagt på i *Ekstra Bladet*. Udover at man, selvom det kan forekomme at være næsten umuligt, bidrog yderligere til begrebsforvirringen, blev der i høj grad hugget en hæl og klippet en tå i noget, der ligner bestræbelserne på at trække en hård linje mellem de unge og de gamle.

Formålet med ovenstående gennemgang af spørgsmål har været at vise, hvor stor betydning den usikre begrebsbrug har haft i praksis. I forbindelse med spørgsmål 1 flytter resultatet sig ganske meget, hvis man vælger at tage folk på ordet, hvad angår deres personlige musikønsker, og faktisk bliver det blot værre, jo længere man kommer frem i spørgsmålene. Hvis man forsætter med systematisk at foretage krydslæsninger af de personlige musikønsker, personlige kommentarer og

⁵² *Ekstra Bladet* 2.9.1961. Oprindelig kursivering.

de øvrige spørgsmål, kan man godt sandsynliggøre, hvad den enkelte har forstået ved de anvendte begreber og dermed spørgsmålene, men grundlæggende er det ganske ofte vanskeligt at konkludere andet end, at man i vid udstrækning har læst spørgsmålet forskelligt. Dertil kommer, at resultatet af en sådan fortolkning i uhensigtsmæssig grad ville stå og falde med analytikerens tolkninger.

Med dette sagt, kan man godt ane konturer ud fra materialet, og jeg vil i det følgende fremdrage de vigtigste pointer.

Spørgsmål 2–7, 13, 20: Vaner og holdning i forhold til populærmusik

Hvis man i udgangspunktet ser bort fra de begrebsmæssige problemstillinger, ligger spørgsmål 2–4 alle i forlængelse af det første. Der spørges først til kendskab til “de melodier, der spilles og synges for tiden?”, dernæst om man “altid” har fulgt med, og sidst, om man mener “at døgnmelodier pop-musik kun er for unge mennesker”.

Ud fra besvarelsenerne forekommer *spørgsmål 2* umiddelbart at være betydeligt mere klart formuleret end det første:

Svar	Køn	15–19	20–24	25–34	35–44	45–54	55–65
ja	K	98	94	81	72	73	58
ja	M	88	90	87	76	74	55
nej	K	2	6	19	28	27	42
nej	M	12	10	13	22	26	42

Der spørges ikke nødvendigvis til en bestemt genre, men derimod bredt til “de melodier, der spilles og synges for tiden”, det vil sige, den aktuelt populære musik. At de fleste, uanset alder og præferencer, sandsynligvis har tolket spørgsmålet på denne måde, kunne noget tyde på, for af alle dem (i alt 115), som har svaret benægtende på spørgsmålet, har kun ganske få uanset alder ønsket en titel, som var populær på dette tidspunkt.

Som det ses, er der en væsentlig forskydning fra de yngste til de ældste. Mens langt hovedparten mellem 15 og 34 år og omkring $\frac{3}{4}$ af de 35–54-årige angav kendskab til tidens populære musik, gjaldt dette kun godt af halvdelen af de ældste, uanset køn.

Mens spørgsmål 2 synes at have været forholdsvis nemt at forstå, er det vanskeligt at vurdere værdien af svarene på *spørgsmål 3*.

Tidsangivelsen “altid” må formodes primært at pege bagud mod adfærd tidligere i livet. Hvis man starter med de ældste, svarede godt 40% ja til dette. I direkte sammenligning med de yngste (M1: 67%, K1: 80%) var forskellen ganske stor, men spørgsmålet er, om det overhovedet giver mening at lave en sådan sammenligning. For en person, der har levet i 55 eller flere år, strækker “altid” sig over ganske mange år og stadier i livet. At de yngste i denne gruppe var født i 1906 og dermed 19 år inden Statsradiofonien blev oprettet, illustrerer fint problematikken: I de tilfælde, hvor der er svaret nej på spørgsmålet, har man i princippet ikke opnået anden viden, end at personen på et eller andet tidspunkt i sit liv ikke har fulgt med. Som spørgsmålet er udformet, er det ingenlunde overraskende, at andelen af nej-svar steg med alderen. Hvis man vender det om, er godt 40 procent, som “altid” har fulgt med, faktisk ganske høj, da der var sket ganske meget med musikken i denne periode.

Hvad angår *spørgsmål 4*, korresponderer svarene fra de tre ældste grupper stort set med svarene på spørgsmål tre. Blandt de 35–44-årige var andelen faktisk nøjagtigt den samme hos såvel mændene (60%) som kvinderne (70%), hvis man sammenlignede antallet af ja-svar i spørgsmål 3 og nej-svar i spørgsmål 4. Blandt de ældste mænd og kvinder var det henholdsvis 46% og 44 procent, der ikke mente, at “døgnmelodier popmusik” var forbeholdt de unge. Ikke overraskende gjaldt dette primært dem, der mente, at de altid havde fulgt med. Hvad de øvrige grupper angår, svarede hovedparten (mellem 58 og 70%) nej og blot mellem 19% (K3) og 27% (K1) ja. Resten fordelte sig indenfor disse 8 procent.

Spørgsmål 5–7 samt 13 og 20 forholder sig på forskellige måder til overordnede vaner. I *spørgsmål 5* spørges der således til hvilke medier, der blev brugt:

Svar	Køn	15–19	20–24	25–34	35–44	45–54	55–65
1. Dansk radio	K	68	77	83	77	82	94
	M	67	76	98	91	91	82
2. Radio Mercur	K	30	25	17	11	18	17
	M	38	27	13	17	19	16
3. Udenlandsk radio	K	44	50	36	34	27	0
	M	58	61	43	38	19	21
4. TV	K	28	31	47	47	27	28
	M	35	39	40	53	45	37

5. Grammofon	K	46	19	9	36	15	8
	M	42	33	20	17	32	21
6. Båndoptager	K	10	0	2	4	2	3
	M	13	0	5	2	0	5
7. Bal/restauration	K	20	17	2	4	4	0
	M	35	29	15	7	13	5

Som det ses, var der en række valgmuligheder. I den oprindelige rapport stod det anført specifikt, at det ikke fremgik af spørgeskemaet, at man gerne måtte krydse flere gange i spørgsmål 5. Med andre ord har man sandsynligvis selv været opmærksom på, at tallene ikke nødvendigvis var retvisende. Da der er 200 tilfælde, hvor respondenterne kun har krydset en gang i Spørgsmål 5, er der også her en ganske høj fejlmargen.

Ikke overraskende var "dansk radio" hovedkilden, hvad angår "døgnet's melodier". I alt 493 af de 596 personer (83%), som havde taget stilling til dette spørgsmål, havde således svaret, at de hørte musikken her. 144 af disse (24%) havde udelukkende markeret "dansk radio". 82 af disse 493 personer hørte også "Radio Mercur", 149 "udenlandsk radio" og 80 alle tre stationer. Radio Mercur havde for sin del 51 lyttere for sig selv og "udenlandsk radio" 28. Disse tal bekræfter såvel, at Radio Mercur var en decideret konkurrent til DR i de områder, hvor man kunne modtage denne radio, som at danskerne på dette tidspunkt i stor udstrækning lyttede til udenlandsk radio.

I den oprindelige fremlæggelse i *Ekstra Bladet* blev også svarene på dette spørgsmål tolket som udtryk for store aldersmæssige forskelle.

"Tabellen over, hvor familien Danmark hører døgnet's melodier viser, at de yngste medlemmer viser meget mere opfindsomhed end de ældre. De ser mindre fjernsyn, men hører meget mere udenlandsk radio (Luxembourg og Sveriges Radio), grammofon og båndoptager. De går også meget ud. Ønsket om en ren musik-station som Sveriges Radio er meget udbredt".⁵³

Hvorvidt man med den oprindelige rapport kan konkludere som så, afhænger i høj grad af, hvordan man definerer "yngre" og "ældre". I *Ekstra Bladet* havde man som understøtning fremstillet resultaterne i tabelform:

⁵³ *Ekstra Bladet* 2.9.1961.

Hvor hører vi sangene? Gengivet efter *Ekstra Bladet*.

	Under 24 år	Over 24 år
Danmarks Radio	70 %	84 %
Mercur (kun København)	75 %	62 %
Udenlandsk radio	50 %	25 %
TV	30 %	40 %
Grammofonplader	36 %	20 %
Bal, restauration	24 %	6 %

Heraf ser det ganske rigtigt ud som beskrevet, men især hvad angår udenlandsk radio, TV og grammofon, er pointerne trukket noget skarpere op, end der var belæg for. Hvad angår fremhævelsen af specifikke udenlandske radiostationer, Radio Luxembourg og Sveriges Radio, henvises der sandsynligvis til enkelte ganske få tilskrevne kommentarer. I så fald burde man også have nævnt tysk radio og norsk radio, som ligeledes nævnes. Også påstanden om, at der var et "meget udbredt" ønske om en "ren musik-station som Sveriges Radio", må referere til kommentarerne, og heller ikke her er grundlaget særligt stort.

Da underspørgsmålet om brug af grammofon ligger ganske tæt på *spørgsmål 20*, "Køber De grammofonplader med pop-musik?", har jeg valgt at sætte tallene for disse to ganske beslægtede spørgsmål overfor hinanden:

Spørgsmål	Svar	Køn	15-19	20-24	25-34	35-44	45-54	55-65
20	Ja	K	47	24	11	35	16	7
5	Grammofon	K	46	19	9	36	15	8
20	Ja	M	43	26	24	22	26	26
5	Grammofon	M	42	33	20	17	32	21

Heraf ses det, at der stort set ingen forskel er på svarene. I *Ekstra Bladet* hævdedes det, at hver anden ung købte popplader, kun hver sjette over 45 år, samt at der var over dobbelt så mange pop-pladekøbere blandt de 15-19-årige som blandt de 20-24-årige.

Med lidt god vilje kan man godt runde andelen for de yngste op til 50% og dermed "hver anden ung", hvis man vel at mærke udelukkende forholder sig til de 15-19-årige. Til gengæld var det nøjagtigt 20% og dermed $\frac{1}{5}$ af alle over 45 år, som købte plader mod den anførte sjet-

tedel. Desuden lå andelen hos mændene her på 26% og dermed nøjagtigt det samme som de 20–24-årige mænd.

På baggrund af de faktiske tal, kan man godt konkludere et markant større køb af plader hos de 15–19-årige. Det er således rigtigt, at der stort set var “dobbelt så mange pop-pladekøbere blandt de 15–19-årige som blandt de 20–24-årige”. Omvendt var de 35–44-årige kvinder godt med, og de relativt store udsving hos kvinderne samt det bemærkelsesværdigt lille udsving for resten af mændene gør det vanskeligt at konkludere noget endegyldigt på baggrund af disse tal.

Hvis man vender det om, er det mest interessante ved dette spørgsmål vel egentlig, at der tilsyneladende var så relativt få blandt de adspurgte, som overhovedet købte grammofonplader. Af de i alt 443 personer, som specifikt havde svaret, at de brød sig om populærmusik, gjaldt dette de 146 og dermed blot 33%. Med andre ord kan man om ikke andet konkludere, at antallet af pladekøbere var relativt lavt på dette tidspunkt.

På spørgsmålet om, hvorvidt man hørte *Giro 413* (spørgsmål 6), var svaret entydigt og i overensstemmelse med beskrivelsen i *Ekstra Bladet*: stort set alle angav, at de hørte programmet. Det skal retfærdigvis siges, at mange har tilføjet moderate svar i mangel på en sådan mulighed, men gennemgående forekommer der at have været tale om et yderst populært program.

Mens spørgsmål 5 og 6 omhandlede de kanaler, man hørte musikken via, spurgtes der i *spørgsmål 7* om frekvens. I en direkte sammenligning mellem de yngste og de ældste var forskellene ganske store. Blandt de to yngste grupper svarede hovedparten, at de enten hørte musikken “dagligt” (K1: 61%, K2: 65%, M1: 67%, M2: 58%) eller “nu og da” (K1: 37%, K2: 35%, M1: 32%, M2: 42%), og dermed stort set ingen “aldrig”. Allerede ved de 25–34-årige var andelen af daglige lyttere faldet til henholdsvis 40% (K3) og 45% (M3), og når det gjaldt de ældste kvinder og mænd var denne andel nede på blot 18% (K6) og 32% (M6). At stort set alle andre end 12% af de ældste kvinder og 11% af de ældste mænd så hørte musikken “nu og da” bløder lidt op på det, men grundlæggende tyder det på, at der er blevet hørt mere populærmusik blandt de unge end blandt de ældre. En entydig konklusion forudsættes dog, som i de foregående spørgsmål, af, hvordan de enkelte personer har forstået begrebet *refræn-musik*. I *Ekstra Bladet* var udlægningen, at de 15–19-årige hørte mere end “dobbelt så meget pop og dobbelt så mange refræner som sine forældre”.⁵⁴ Denne udlægning svarer ganske godt til tallene, hvis man altså igen ser gennem fingre med begreberne.

⁵⁴ Ibid.

På spørgsmålet om, hvorvidt man sang med, når musikken spillede, *spørgsmål 13*, var der også her markante forskelle. Mens der kun var 4% af de yngste kvinder (K1), som aldrig sang med, gjaldt dette hele 61% af de ældste (K6), og ud fra denne undersøgelse ser det ud til, at lysten til at synge med generelt faldt med alderen. Hvis man sammenligner kønnene, forekommer de yngre kvinder at have været mere sangglade end mændene. Blandt de yngste mænd (M1) var der således kun 31%, der sang med, og bortset fra de ældste, sang kvinderne generelt mere end mændene. Det skal dog igen bemærkes, at også dette spørgsmål grundet genstandsbegrebet "melodierne" er så usikkert formuleret, at der ikke kan konkluderes noget endeligt på denne baggrund.

Spørgsmål 8–9, 12, 14–17, 21: Teksterne

Som nævnt ovenfor, omhandlede ni spørgsmål (8, 9, 10, 12, 14, 15, 16, 17, 21) teksterne og deres funktion og betydning.

I *spørgsmål 8* spurgtes på det helt overordnede niveau til, om man i lytsituationen overhovedet bemærkede teksten. I betragtning af spørgsmålets karakter er det ikke overraskende, at hovedparten, nærmere bestemt 69% (414 personer), svarede bekræftende. At der omvendt var 28% (169 personer), der eksplicit svarede, at de *ikke* lagde mærke til teksten, forekommer til gengæld at være et ret højt tal. Forklaringen kunne være, at man, ganske givet i forlængelse af intentionen, har opfattet "at lægge mærke til teksterne" som det *at lytte intensivt til teksternes semantiske mening*. En af de personer, der havde svaret nej, en kvinde mellem 35 og 44 år (F23), som tydeligvis havde opfattet spørgsmålene som møntet på populærmusik i bred forstand, begrundede sit svar med følgende korte kommentar: "De er på engelsk". I en uddybende slutkommentar forklarer hun, at:

"teksterne var bedre før i tiden, og da fik man altid lyst til at kunne dem udenad. Nu bliver de fleste refræner sunget på engelsk, derfor læres kun melodierne, der jo er meget iørefaldende og opmuntrende."

Denne kvinde indfanger ganske fint, at det ingenlunde er ligegyldigt, om teksterne fremføres på ens modersmål eller på et fremmedsprog. Det kræver mange års træning, hvis man skal opfange ordenes mening på samme intuitive måde som på ens eget sprog, og selv da kræver det en anden form for opmærksomhed, end når man lytter sange på modersmålet.

Når man, som her, spørger til tekstens betydning for den enkelte, forekommer det problematisk, at man ikke skelner tydeligt mellem mu-

sik på dansk og på andre sprog. Det samme gælder i princippet alle de tekstrelaterede spørgsmål i spørgeskemaet, og der er da også ganske mange tilskrivninger ud for netop disse spørgsmål. Hvis man entydigt havde spurgt til “de dansksprogede refræner”, havde i hvert tilfælde denne kvinde sandsynligvis svaret anderledes.

At der i det hele taget var en del, der havde følt sig nødsaget til at tilføje uddybende kommentarer til dette spørgsmål, indikerer, at resultatet nok havde været et andet, hvis der havde været en moderat svarmulighed. Som flere påpegede, afhæng ens måde at lytte på af, hvor man var, hvad man lavede og ikke mindst af musikens karakter. Alt dette tages der ikke hensyn til i det stillede spørgsmål.

På det beslægtede spørgsmål om hvorvidt man mente, at tekster betød “noget” for en melodis gennembrud (17), mente de fleste (60%), at dette var tilfældet.

Svar	Køn	15–19	20–24	25–34	35–44	45–54	55–65
Ja	K	59	48	47	54	54	67
	M	67	67	44	71	76	68
Teksten betyder ikke noget	K	32	33	30	24	33	11
	M	27	19	28	21	13	16
Ved ikke	K	10	17	23	22	13	22
	M	6	13	28	9	9	16

I de enkelte grupper fordeler de positive svar sig mellem 44% (M3) og 76% (M5) uden indikationer på hverken alders- eller kønsbetingede forskelle. I direkte sammenligning med svarene på spørgsmål 8, mente hele 78 (46%) af de, der ikke selv lagde mærke til teksten, at teksten alligevel betød noget for en melodis popularitet. At der omvendt var i alt 149 (25%), som mente det modsatte, kan muligvis igen forklares ud fra sproglaterede sammenhænge.

Også her har mange fundet det nødvendigt med personlige kommentarer. De fleste går på, at det først og fremmest var melodierne, og dernæst fremførelsen, der var afgørende, og dermed ikke teksterne. Andre gjorde opmærksom på, at det afhænger af den enkelte sangs karakter. At en ung kvinde (K2) i denne sammenhæng fremhævede Grethe Søncks “Klaus Jørgen” (D46) som eksempel på, at teksten undtagelsesvis havde en stor betydning for en sangs popularitet, er ganske rammende. “Klaus Jørgen” var oprindeligt skrevet som et revy-nummer og er som sådan i langt højere grad centreret om den historie, der fortæl-

les i teksten. Også her bemærkede en del, at det afhænger af, hvilket sprog der synges på.

I *Ekstra Bladet* tolkedes de positive svar på dette spørgsmål som udtryk for, "at for 60 pct. af alle aldersgrupper er teksten lige så vigtig som melodien". Igen er der tale om en kortslutning, som ret beset ikke havde forankring i materialet. At man havde svaret, at teksten betød "noget" er bestemt ikke det samme som "lige så vigtig", og ud fra de mange personlige kommentarer forekommer der ganske enkelt at være tale om en fejlkonklusion.

På spørgsmålet om, hvorvidt man kendte teksterne på melodierne (9), havde 60% (357 af i alt 600) valgt det moderate "på nogle". Heroverfor havde blot 19% (112) svaret entydigt positivt. Også her skilte de yngste og ældste kvinder sig markant ud. At hovedparten af de adspurgte har valgt det moderate svar, "på nogle", tyder på, at de fleste har opfattet begrebet "melodierne" bogstaveligt som rettet mod en samlet mængde af melodier. Ud fra det forholdsvise høje antal negative svar blandt de ældste mænd og kvinder, kunne man formode, at i hvert tilfælde hovedparten af disse personer tænkte på "de melodier, der synges og spilles for tiden", og hvis man sammenligner med svarene på spørgsmål 2, ser der da også ud til at være en sammenhæng: Af de i alt 51 personer over 45, som svarede nej til spørgsmål 9, havde de 41 (80%) også svaret, at de ikke kendte navnene på tidens populære melodier. Under alle omstændigheder er andelen af moderate svar så høj, at man må betragte spørgsmålet som svagt stillet.

På spørgsmålet om, hvorvidt teksterne lærtes udenad (12), var svaret ganske entydigt. Her var der kun 22 personer, som svarede "ja, helt", som det positive svar var formuleret. Af disse 22 var halvdelen at finde blandt de yngste piger (K1), hvilket gav en andel på 13% af denne gruppe. I resten af grupperne lå andelen mellem 0 og 3%. Hvis man omvendt ser på entydigt negative svar, var der anderledes store forskelle. Mens der blot var 22 procent af de yngste piger, som på ingen måde lærte teksterne udenad, gjaldt dette for hele 80% af de ældste kvinder. I de øvrige kvindegrupper lå andelen mellem 44% (K2) og 70% (K5). Hos mændene var tendensen knapt så tydelig. Her svarede mellem 41% (M1) og 64% (M4) nemlig negativt. Resten, og i alt 43% (259 af 602) svarede, at de "delvis" lærte teksterne udenad. Uanset, hvad der er blevet ment og forstået hermed, må konklusionen være, at udenadslære ikke var den mest udbredte praksis og brug blandt de adspurgte.

Det samme må siges at være tilfældet, når det drejer sig om praksissen at samle på tekster til "dagens melodier" for at synge efter dem (21).

Spørgsmålet var sandsynligvis direkte rettet imod det forhold, at blandt andet ugebladet *Tempo* gennem mange år havde bragt musiktekster. Disse tekster kunne man så klippe up og samle på. At der blot var 43 personer (8% af de afgivne svar på dette spørgsmål), som gjorde dette, er svært at tolke som andet end et næsten entydigt negativt svar. Igen skilte de yngste kvinder sig ud da i alt 20 af disse (25%) gjorde dette. At der var så få, som samlede på tekster, er sandsynligvis kommet bag på spørgerne. I modsat fald giver det ikke rigtigt mening overhovedet at stille spørgsmålet.

I forhold til spørgsmålene om teksternes kvalitet (14–15) forklaredes det ikke eksplicit, hvad der mentes med “den hårde kritik” i spørgsmål 15, men sandsynligvis har man primært sigtet til den aktuelle debat om de dansksprogede refræner. Under alle omstændigheder var svaret ikke helt entydigt. I modsætning til mange af de øvrige spørgsmål, var der ingen tegn på aldersmæssige holdningsforskelle. 43% mente, at kritikken var berettiget og 31% det modsatte. Resten (26%) var i tvivl. Også dette spørgsmål affødte mange kommentarer i marginen. De fleste mente enten, at teksterne var banale, rædselsfulde, ensformige, drivende sentimentale og det rene vås og vrøvl, eller at teksterne var søde og sjove, og i øvrigt som sådan nogle nu var. Samtlige eksemplificeringer af dårlige tekster var dansksprogede, og en enkelt mente ligefrem, at de danske tekster var dårlige, men ikke de “udenlandske”.

Hvad angår spørgsmålet om, hvorvidt teksterne var dårligere end “før i tiden”, gælder samme problematik som i spørgsmål 3. “Før i tiden” er et ganske relativt begreb, og svarene var derefter. De fleste (57%) mente, at teksterne var “som altid”. 26% mente, at teksterne var blevet dårligere og resten var i tvivl. Ikke overraskende steg opfattelsen af kvalitetsfald med alderen. Denne holdning delte 47% af mændene over 45.

Det sidste tekstrelaterede spørgsmål rettede sig som nævnt til, hvorvidt DR overhovedet burde “arbejde med at forbedre teksterne”. Til dette svarede hovedparten (62%) bekræftende, hvilket var korrekt gengivet i *Ekstra Bladet*.

Spørgsmål 10–11: Sprog

Spørgsmål 10 og 11 rettede sig specifikt til sproglaterede temaer. Som nævnt brugte *Ekstra Bladet* svarene på spørgsmål 10 som hovedargument for konklusionen om store aldersbetingede forskelle i forhold til sprog, fordi “kun femten procent af de yngste – og mest popdyrkende – ønsker

danske refræner”.⁵⁵ Umiddelbart er der tydelige indikationer på, at der har ligget aldersbetingede forskelle til grund for disse svar:

Svar	Køn	15–19	20–24	25–34	35–44	45–54	55–65
På dansk	K	18	24	45	57	51	79
	M	12	22	51	47	63	81
På originalsproget	K	76	67	50	41	43	21
	M	86	72	44	45	30	19
Begge	K	6	9	5	2	6	0
	M	2	6	5	7	7	0

Såvel for kvinderne som for mændene, var der tale om meget store forskelle på de yngste og ældste personer, og kurverne er næsten entydigt faldene med alderen, når det gælder de danske versioner, og vice versa for sange på originalsproget. Om man ud fra disse tal kan konkludere, at de unge foretrak musik på fremmedsprog frem for på dansk, er imidlertid tvivlsomt, da der jo direkte blev spurgt til en bestemt type sange, dansksprogede versioner af udenlandske sange, og ikke populærmusik generelt.

Det gjorde man ikke desto mindre i *Ekstra Bladet*. Desuden hævdede man i direkte forlængelse af spørgsmål 10, at forklaringen på, at de unge foretrak musikken på originalsproget, var “den enkle, at 78 pct. af de 15–19-årige har lært engelsk nok – i skolen, i biografen og fra grammofonplader til at forstå de engelske og amerikanske refræner, men det har kun 36 pct. af de gamle over 45 år”.

Ud fra svarene på spørgsmål 11 var engelskkundskaberne som følger:

Spørgsmål	Svar	Køn	15–19	20–24	25–34	35–44	45–54	55–65
1.1 (engelsk)	Ja	K	79	65	47	44	41	32
	Ja	M	79	56	56	51	39	35

Det er sandsynligvis rigtigt, at øgede engelskkundskaber har haft en stor betydning for, at flere af de yngste havde svaret, at de foretrak musikken på originalsproget, men ret beset kan man ikke konkludere denne sammenhæng ud fra data. Formuleringen “originalsproget” i spørgsmål 10 var ikke direkte rettet mod “engelsk”, men kunne i princippet dække

⁵⁵ *Ekstra Bladet* 2.9.1961.

alle andre sprog end dansk. Hertil kommer, at sprogkundskaber ikke nødvendigvis var en forudsætning for at foretrække musikken andre sprog end dansk.

Hvad angår de øvrigt nævnte sprog, svarede følgende:

Spørgsmål	Svar	Køn	15-19	20-24	25-34	35-44	45-54	55-65
2 - tysk	Ja	K	64	55	49	53	54	37
	Ja	M	67	48	62	51	43	35
3 - fransk	Ja	K	15	15	4	9	0	6
	Ja	M	9	4	5	12	4	3
4 - italiensk	Ja	K	3	2	0	0	0	3
	Ja	M	2	0	5	5	2	0

Som nævnt tidligere afspejler valget af disse sprog sandsynligvis, at der foruden den engelsksprogede også blev spillet ganske meget populærmusik på ovennævnte sprog i DR på dette tidspunkt. Ikke overraskende var fransk- og især italiensk-kundskaberne ikke særligt store, mens tysk-kundskaberne var jævnt gode. At man i såvel den oprindelige rapport som i *Ekstra Bladet* hævdede, at "19 pct. af de yngste siger, at de kan klare Chiao-Chiao Bambino på italiensk" må bero på en fejltælling.

Svarene på de to sproglaterede spørgsmål blev som nævnt brugt som hovedargumentet for, at de unge slet ikke hørte dansksproget populærmusik. Hvis man går tallene efter i sømmene, var der dog i høj grad tale om en kortslutning.

Hvis man ser på, hvor mange af de 15-19-årige, der havde svaret, at de foretrak originalsproget, men samtidigt ønskede sig en dansk version af en udenlandsk sang i det åbne spørgsmål 22, ændrer billedet sig nemlig allerede en del. Dette gjaldt 24% af denne gruppe. Hvis man følger *Ekstra Bladets* tankegang og vender det om ved at medregne alle dansksprogede titler blandt de enkeltes musikønsker, ønskede 29% af de yngste, der foretrak musikken på originalsproget, dansksproget musik. Hvis man lægger dette tal sammen med de personer, der havde angivet, at de foretrak teksterne på dansk, giver det 38%. Det vil sige, at andelen af unge, som var konsekvente i deres præferencer for musik på andre sprog end dansk, er nede på 62%. Omvendt var andelen af de 15-19-årige, der ønskede danske refræner, altså på 38, hvilket unægtelig er en del mere end de 15, der blev anført i avisen.

Et sidste væsentligt aspekt i denne sammenhæng er, at man slet ikke forholdt sig til genrer i *Ekstra Bladets* fremstilling af de unges musi-

kønsker. Det er svært at tolke det anderledes end, at alle de unge, der foretrak musikken på originalsproget, primært hørte engelsksproget popmusik. Det var langt fra tilfældet. Den unge pige, som holdt meget af Dvoraks femte symfoni, "Nevertheless" med Mills Brothers og "Go Tell It On The Mountain" med The Golden Gate Quartet, ville nok betakke sig for at blive medregnet som bevis på, at de fleste unge hørte engelsk pop, men det blev hun. Det samme gjaldt alle dem, der ønskede sig "Traditionel jazz", "Tyske popmelodier" etc.

Alt i alt er der så megen usikkerhed angående spørgsmål 10, at man kun med en del forsigtighed kan bruge det som bevis for store aldersbetingede forskelle, hvad angår generelle præferencer for engelsksproget populærmusik og fravalget af det danske.

Spørgsmål 18–19: Musikudøvelse

De sidste to reelle spørgsmål omhandlede musikudøvelse (18) og køb af noder (19). Umiddelbart er det vanskeligt at drage nogle konklusioner om egentlige aldersbetingede forskelle, hvad angår spillekundskaber.

Svar	Køn	15–19	20–24	25–34	35–44	45–54	55–65
Ja	K	27	21	26	26	22	8
Ja	M	33	29	18	19	26	24

Bortset fra de ældste kvinder svingede andelen mellem ca. hver femte og hver tredje person uden nogle signifikante forskelle. Ikke desto mindre hævdede man dette i *Ekstra Bladet*:

"HVER TREDJE ung spiller et instrument, men kun hver femte gammel. Og 20 pct. af dem [der] spiller selv, lægger også instrumenterne på hylden, når de rykker op blandt de gamle".

Denne konklusion forekommer at bygge på en misvisende databehandling. Desuden er påstanden, om at man holdt op med at spille med årene, uden nogen form for forankring i materialet. Det forelå der ganske enkelt ingen oplysninger om.

I forhold til det 19. og sidste spørgsmål er det gået helt galt i *Ekstra Bladet*. Spørgsmålet var formuleret således, at man kun skulle svare, hvis man selv spillede. Hvis man kun medregner denne gruppe, var resultatet således:

Svar	Køn	15-19	20-24	25-34	35-44	45-54	55-65
Ja	K	22	8	6	5	0	9
Ja	M	33	0	8	6	14	10

I *Ekstra Bladet* blev disse tal imidlertid fremført som udtryk for andelen af alle indenfor de enkelte grupper med formuleringen: "HVER FJERDE ung køber noder med dagens melodier, men kun hver niende gammel". Målt i forhold til alle personer, som svarede på det foregående spørgsmål, var resultatet et helt andet:

Svar	Køn	15-19	20-24	25-34	35-44	45-54	55-65
Ja	K	6	2	2	2	0	3
Ja	M	12	0	3	2	9	5

Ud fra disse tal er det ganske enkelt vanskeligt at konkludere andet end, at der ikke blev købt særligt mange noder med "dagens melodier".

Jeg vil nu afslutte gennemgangen af selve undersøgelsen ved at behandle svarene på det 22. og sidste spørgsmål om hvilke tre melodier, man selv ville vælge til en ønskekoncert. Selv her, hvor man egentlig bare skulle notere ønskerne og tælle op, var der masser af problemer i databehandlingen og fremstillingen.

Musikønskerne

Som nævnt gav man i det sidste helt åbne spørgsmål respondenterne mulighed for at angive, hvilke tre melodier de selv ville vælge til en ønskekoncert. Det benyttede de fleste (518) sig af ved at anføre et eller flere ønsker. I alt er der tale om 1379⁵⁶ enkeltønsker, som fordeler sig på 653 værker, komponister og/eller kunstnere.

	K1	K2	K3	K4	K5	K6	M1	M2	M3	M4	M5	M6	I alt
Ønsker	213	123	120	111	103	77	151	110	92	138	71	80	1379
Antal værker, komponister og/eller kunstnere *)	131	89	88	92	90	60	101	82	73	107	60	62	

*) Der er vel at mærke tale om nævnte værker, komponister og/eller kunstnere i hver enkelt gruppe.

⁵⁶ I ti tilfælde har det været umuligt at læse, hvad der står. Disse er derfor trukket fra på forhånd.

Med værker menes her i henhold til de fremsatte ønsker såvel enkelte sange, som hele orkesterværker, operaer, musicals og musikfilm. Angående komponister og/eller kunstnere henvises her til, at en del havde valgt udelukkende at anføre en specifik komponist, sanger eller musiker.

Fordelt på de enkelte grupper viser det sig ikke overraskende, at antallet af musikønsker er størst i de grupper med fleste respondenter og vice versa. Der er således hele 213 specifikke ønsker fra de yngste piger og i den anden ende blot 73 fra mændene i den næstældste aldersgruppe. I praksis har dette den betydning, at grundlaget for at konkludere mulige tendenser er meget forskelligt.

Mens de tre mest populære sange blandt de 15–19-årige piger blev ønsket af henholdsvis 11,⁵⁷ 10⁵⁸ og 7⁵⁹ gange, gjorde blot tre ønsker "O Sole Mio" til den mest populære sange hos de 45 til 54-årige mænd med 7 forskellige værker⁶⁰ på en delt andenplads med to stemmer. Alt andet lige forekommer resultaterne af sidstnævnte gruppes musikønsker således at være langt mere usikre end førstnævnte med et beregningsgrundlag så småt, at man faktisk ikke kan drage andre konklusioner end, at spredningen af musikønsker var ganske stor. Dette forhindrede dog ikke *Ekstra Bladet* i at opstille lister over de mest ønskede sange i hver køns- og aldersgruppe og herudfra konkludere signifikante forskelle:

Nøjagtig afskrift af tabel i *Ekstra Bladet* 2.9.1961. Oprindelige stavfejl er bevaret.

Kvinder	Mænd
<i>15–19 år</i>	<i>15–19 år</i>
1. I Have told every little star	1. Pepe
2. Pepe – Apache	2. Kom til Alaska
3. Muss ich denn – Seemann	3. Are you sure – Suco-Suco
<i>20–24 år</i>	<i>20–24 år</i>
1. Angelique	1. Pepe
2. Pepe	2. O sole mio
3. Å Marie – Blå viol	3. Suco-Suco

⁵⁷ "Du forstår ingenting".

⁵⁸ "Pepe".

⁵⁹ "I've told every little star".

⁶⁰ "Angelique", "Når jeg står ved en bar", "Pepe", "Judex", "Rhapsody In Blue", "Carmen", "Drømmebilleder" (Lumbye).

25–34 år

1. Muss ich denn – Seemann
2. O Sole Mio – Angélique
3. Farinelli – Aldrig om søndagen

35–44 år

1. Angélique
2. Den hellige stad
3. Seemann – Pepe – Tango Jalousie

45–54 år

1. Angélique – Fædrelandssange
2. Når jeg står ved en bar
3. Den gamle gartner – Den glade enke – Donauwellen

25–34 år

1. Når jeg står ved en bar
2. O sole mio – Angélique

35–44 år

1. Angélique
2. Den gamle smedie
3. Finlandia – Apache – Claus Jørgen – Å, Marie

45–54 år

1. Pepe – O sole mio
2. Suco-Suco – Angélique – Drømmebilleder

Umiddelbart understøtter disse lister fint *Ekstra Bladets* grundlæggende konklusion angående de yngste årganges manglende interesse for dansksprogede refræner. Ganske vist er Four Jacks' "Kom til Alaska" anført som den næstmest ønskede sang blandt de 15–19-årige mænd, men samlet er det den eneste dansksprogede sang af de otte, der nævnes for de yngste mænd og kvinder til sammen. De øvrige er enten fremført på fremmedsprog eller instrumentalt. Omvendt er det lige så tydeligt, at især de ældst anførte kvinders smag for danske refræner, fædrelandssange, operette og klassiske orkesterværker gav indtryk af generelle aldersbetingede forskelle i musiksmag og sprogpræferencer.

Problemet er, at der faktisk ikke er en eneste af disse ti lister, der korresponderer med resultaterne af min egen optælling. Dette kunne skyldes og indikere, at samlingen af besvarelser ikke er komplet. Omvendt er det ikke svært at forestille sig, at der har sneget sig endog ganske mange fejl ind i en manuel sammentælling af disse 1379 enkeltønsker. Dels kræver det ganske mange enkeltregistreringer, og dels er det i ganske mange tilfælde vanskeligt at tyde, hvad der står. På baggrund af mit kendskab til selve materialet og det faktum, at sammentællingen i 1961 blev foretaget indenfor få dage, vil jeg som udgangspunkt gå ud fra, at samlingen er komplet.

Hvis man i første omgang holder sig til samme format som det, der blev fremstillet i 1961, er resultatet af min egen optælling følgende:

Kvinder	Antal	Mænd	Antal
<i>15-19 år</i>		<i>15-19 år</i>	
1. "Du forstår ingenting"	11	1. "Pepe"	15
2. "Pepe" / "I've Told Every Little Star"	10	2. "Kom til Alaska"	6
3. "Seemann"	7	3. "Sucu Sucu" / "Wheels"	5
<i>20-24 år</i>		<i>20-24 år</i>	
1. "Angelique"	8	1. "Pepe"	10
2. "Pepe"	5	2. "O Sole Mio" / "Angelique"	4
3. "Blå viol"	4	3. "Når jeg står ved en bar" / "O jeg vil hjem til dig" / "Apache" / "Seemann"	3
<i>25-34 år</i>		<i>25-34 år</i>	
1. "Muss I Denn" ("Wooden heart") / "Apache"	6	1. "Når jeg står ved en bar"	8
2. "Angelique" / "O Sole Mio"	4	2. "O Sole Mio"	4
3. Tjajkovskij / "Farinelli"	3	3. "Angelique" / "Joey's Song"	3
<i>35-44 år</i>		<i>35-44 år</i>	
1. "Angelique"	6	1. "Angelique"	5
2. "O Sole Mio"	4	2. "O Sole Mio" / "O Marie, jeg vil hjem til dig" / "Apache" / "Finlandia"	4
3. "Seemann" / "Pepe" / "Den hellige stad"	3	3. "Sucu Sucu" / "Seemann" / "Den gamle smedie" / "Tango Barcarole"	3
<i>45-54 år</i>		<i>45-54 år</i>	
1. "Angelique" / "Når jeg står ved en bar"	3	1. "O Sole Mio"	3
2. "Tango Jalousie" / "Du forstår ingenting" / "Den gamle gartner", "Fascination", "An der schönen blauen Donau", Händel, "I de lyse nætter"	2	2. "Angelique" / "Når jeg står ved en bar" / "Pepe" / "Rhapsody in Blue" / "Judex" / "Carmen" / "Drømmebilleder"	2
3. 81 forskellige værker og kunstnere.	1	3. 53 forskellige værker og kunstnere.	

Kvinder	Antal	Mænd	Antal
55+ år		55+ år	
1. "Angelique"/ "Ave Maria"	3	1. "Angelique"/ "Når jeg står ved en bar"	4
2. "Farinelli"/ "Dejlig er jorden"/ "Aldrig om søndagen"/ "Blå viol"/ "Skamlingsbanken"/ "Champagnegalloppen"/ "Jomfruburet"/ "Drømmebilleder" (Lumbye)/ "Tango Jalousie"/ "Du forstår ingenting"/ "Den gamle gartner"	2	2. "O Sole Mio"/ "Pepe"/ 3. "Sucu Sucu"/ "Den gamle gartner"/ "Eine Kleine Nachtmusik"/ "Blå viol"/ "Den hellige Stad"/ "Regndråben" (Chopin)/ "Den ufuldendte" (Schubert)	3 2
3. 50 forskellige værker og kunstnere	1		

I en direkte sammenligning med opstillingen i *Ekstra Bladet*, består den mest iøjnefaldende forskel i, at "Du forstår ingenting", som i følge min gennemgang af besvarelsenerne var den mest ønskede sang blandt de yngste kvinder, slet ikke var at finde i i *Ekstra Bladet*. I stedet for anførtes som vist den engelsksprogede "I've Told Every Little Star", som lå i pladebutikkerne og på hitlisterne i versioner af såvel amerikanske Linda Scott som danske Gitte Hænning. At "Du forstår ingenting" også tilsyneladende er udeladt i optællingen af de mest ønskede sange for K5, gør det bare endnu mere underligt. Her burde den nemlig have været anført side om side med "Den gamle gartner" etc. på tredjepladsen med to stemmer. Omvendt er der ikke meget, der retfærdiggør, at "fædrelandssange" skulle indtage en førsteplads hos de næstældste kvinder side om side med "Angelique". Der var nemlig blot en enkelt, der specifikt havde brugt dette begreb.

Fraværet af "Du forstår ingenting" er med andre ord langt fra det eneste tegn på, at de lister, der blev offentliggjort i *Ekstra Bladet*, ikke var i overensstemmelse med de reelle ønsker. Dette er ganske alvorligt, fordi det ganske enkelt forrykker resultatet markant.

Alene det, at en dansksproget version af en svensksproget udgave af en oprindeligt engelsksproget sang⁶¹ var den mest ønskede blandt de yngste kvinder, får billedet af en ungdom, som, med Bodelsens ord, viste ligegyldighed for danske schlagertekster, til at krakelere en del. Hvis man går dybere ned i materialet, bliver det endnu mere sløret, for af de i alt 213 ønsker blandt de yngste kvinder, går de 62 (29%) utvetydigt på dansksprogede sange. Det er stadig et noget lavere tal end

⁶¹ "Wedding Cake".

hos eksempelvis de ældste kvinder, hvoraf 41 af 77 ønsker (53%) gik på dansksprogede værker, men den reelle forskel er langt fra så signifikant som fremstillet i artiklen i 1961.

Hvis man sammenholder fremstillingen af de mest ønskede værker og kunstnere med de samlede antal musikønsker, vil man opdage, at de viste sange blot udgør en lille del af de samlede ønsker i de forskellige grupper. Til illustration af dette udgjorde den mest ønskede sang i de enkelte grupper mellem 3% (K5) og 10% (M1). Endnu mere illustrativt bliver det, hvis man undersøger dette på tværs af køn og aldersgrupper. Hvis man foretager en grov kvantificering og opstiller en top 20-liste over de mest ønskede titler på tværs af alder og køn, er resultatet følgende: (se næste side).

Disse 21 værker blev tilsammen ønsket 424 gange og udgør dermed 31% af de samlede ønsker. Som det fremgår, er "Pepe" og "Angelique" uden sammenligning de to mest ønskede sange. At disse to sange så hver for sig kun opnår en andel på henholdsvis 3,8% og 3,5% af de samlede musikønsker er meget illustrativt for den overordnede tendens: At der blandt respondenterne var en ganske stor spredning i forhold til, hvilken musik man godt kunne lide.

Der var forskel på, hvad de yngste og de ældste ønskede, men omvendt er det meget sigende, at de seks mest ønskede sange fordeler sig på alle aldersgrupper. Hvis man går ud fra, at man med "O Sole Mio" også har refereret til Elvis Presleys engelsksprogede version, "It's Now Or Never", havde disse seks sange alle været blandt årets største og mest spillede hits indtil da.⁶² Dette fortæller i sig selv noget om den fælles medieplatform, man efterhånden havde adgang til. Faktisk skal man helt ned til den 15. mest ønskede sang, "Blå viol", for at finde en sang, der ikke havde ligget på B.T.s hitliste inden for det seneste år.⁶³

På sin vis understøtter spredningen i musikønsker Iørn Piøs pointe om, at undersøgelsen dementerede, at folks smag ensrettedes på grund af massemediernes øgede indflydelse. Alene det høje antal forskellige musikønsker bekræfter dette indtryk. En kvinde mellem 45 og 54 fra

⁶² I nævnte rækkefølge havde følgende sange ligget på førstepladen på B.T.s månedlige hitliste i 1961: "Aldrig om søndagen" (januar) "Apache" (februar), "Angelique" (marts, april), "Pepe" (maj, juni), "Når jeg står ved en bar" (juli). Samme placering opnåede "It's Now Or Never" allerede i november 1960. Sangen gled først ud af listen i april 1961. Den sidste af disse sange, "Sucu Sucu" opnåede kun andenpladsen på listen, men var voldsomt populær hen over sommeren 1961.

⁶³ At sangen så udgjorde B-siden på en Katy Bødtger-plade, hvor den anderledes kendte "Visne roser" lå på A-siden, forklarer muligvis dens popularitet.

Tabel 16:

Place- ring	Titel og kunstner	K1	K2	K3	K4	K5	K6	M1	M2	M3	M4	M5	M6	I alt
1	“Pepe” Jørgen Ingmann	10	5		3	1	1	15	10	2	1	2	3	53
2	“Angelique” Dario Campeotto	5	8	4	6	3	3	1	4	3	5	2	4	48
3	“Når jeg står ved en bar” Harry Felbert	3	2	2	2	3	1	4	3	8	2	2	4	36
4	“O Sole Mio” Robertino/Elvis Presley	2	2	4	4	1			4	4	4	4	3	32
5	“Sucu Sucu” Ping Ping/Nina og Frederik	6	2	2	2			5	2	2	3	1	2	27
6	“Apache” Jørgen Ingmann/ The Shadows	6	1	6	1	1		1	3		4	1	1	25
7	“Du forstår ingenting” Siw Malmkvist	11	3		1	2		1	2	1				21
8	“Seemann” Lolita	7	1	2	3				3	1	3			20
9	“Muss I den (Wooden Heart)” Elvis Presley	5	2	6	1	1	1	2	1					19
10	“I’ve Told Every Little Star” Linda Scott/Gitte Hænning	10	1	2				2	1	2				18
11	“Oh, Marie jeg vil hjem til dig” Four Jacks		3	1	1	1	1	1	3	1	4		1	17
12	“Aldrig om søndagen” Birthe Wilke	4	2	2	1		2	2	1	1	1			16
13	“Wheels” The String-A-Longs	4	1					5	1		1			12
13	“Kom til Alaska” Four Jacks	1	1		1			6	1	1	1			12
15	“Blå viol” Katy Bødtger	1	4		1		2	1					2	11
15	“Tango Jalousie”		1	1	2	2	1	1	1	1		1		11
17	“Fiskerpigens sang” Katy Bødtger			2	1	1	1		1	1	1	1	1	10
17	“Farinelli”			3	2	1	2		1	1				10
19	“Den gamle gartners sang” Birthe Wilke og Mogens Wedel				1	2	1			1	1	1	2	9
19	“Blue Moon” The Marcels	4	1					4						9
19	“Hvis jeg må” Gustav Winckler	3	1	2	1			1	1					9

Grenå, som i høj grad fulgte med og bestemt ikke mente, at den refræn/popmusik, hun dagligt hørte i dansk radio, blandt andet i *Giro 413*, kun var for de unge, men tværtimod også for hende på såvel dansk som andre sprog, selvom hun ikke forstod, hvad der blev sunget, sammenfatter fint bredden i musiksmag, såvel individuelt som samlet set:

“Ih hold op! Hvad skal man dog vælge? Alle de dejlige melodier i denne verden! South Pacific, Aksel Schiøtz, Kærlighedskarusellen, Robertino, Dario C, Poul Bundgaard, Elvis Presley, Fini Henriques, Chris Barber, Harry Belafonte, Louis Armstrong, Bing Crosby, klaverkoncerter, violinkoncerter, jazzrytmer – bare ikke Skæve Thorvald!” (F73).

Med denne opremsning gives i øvrigt nærmest en beskrivelse af, hvordan en typisk radiodag lød i dansk radio anno 1961. De eneste programmer, denne kvinde øjensynligt ikke holdt af, var dem med spillemandsmusik.

Konklusion på gennemgang af undersøgelsen

Hvis man skal konkludere på ovenstående gennemgang af spørgsmålene og besvarelsene, synes værdien af de statistiske data at stå og falde med, hvorvidt de begreber, der blev anvendt i beskrivelsen af genstanden, blev opfattet som synonyme eller ej. Da det er mere end vanskeligt at give noget entydigt svar på dette, synes den grundlæggende bedømmelse at falde negativt ud. Der er ganske enkelt så mange tegn på, at folk har opfattet spørgsmålene forskelligt, at man kun med stor forsigtighed kan opfatte resultaterne som retningsgivende for danskernes vaner og holdninger på dette tidspunkt.

Alene det forhold, at man havde valgt at bruge et begreb, som i den øvrige offentlige diskurs udelukkende blev anvendt om den dansksprogede populærmusik, gør det mere end vanskeligt at vurdere, hvad der blev svaret på. Ved at foretage krydslæsninger af svarene på de enkelte spørgsmål samt de personlige kommentarer, kan man godt sandsynliggøre, hvordan den enkelte person har forstået spørgsmålene og dermed drage partielle konklusioner, men samlet set synes usikkerheden at være så stor, at det er svært at foretage endelige tolkninger på det generelle plan.

Med dette sagt, forekommer der at være en del tegn på aldersbetingede forskelle i vaner og præferencer, hvis man vel at mærke udelukkende sammenligner besvarelsene fra de yngste og de ældste personer. Alt andet ville også have været overraskende. Al forskning tyder

på, at ens primære musikalske præferencer dannes i ungdomsårene,⁶⁴ og flere personlige kommentarer fra ældre respondenter peger i den retning.

At der var relativt flere blandt de ældre, som foretrak musikken på dansk i stedet for på originalsproget og vice versa jo yngre man blev, modsvarer fint den generelle udvikling, hvor musikken i stigende grad blev tilgængelig på "originalsproget". Selvom processen allerede var i gang fra 1920'erne og frem med radioens, grammofonpladens og senere tonefilmens, gennembrud, var det først for alvor i årene efter Anden Verdenskrig, at musikken i udgangspunktet blev lanceret på andre sprog end dansk. Processen accelererede i anden halvdel af 1950'erne, hvor mængden af såvel fremmedsproget populærmusik i såvel butikkerne som radio og TV steg voldsomt, og hvis man ser på, hvornår personer i de forskellige aldersgrupper havde haft deres ungdomsår, modsvarer svarene på spørgsmål 10 nærmest udviklingen. Det er således kendetegnende for de fleste af dem over 45 år, som foretrak musikken på originalsproget, at de enten foretrak klassisk musik, herunder opera, operetter på originalsproget eller jazz. Alt dette er dog blot indikationer, for ret beset var spørgsmål 10 ligeså tvivlsomt formuleret som de fleste øvrige spørgsmål.

Angående de tekstrelaterede spørgsmål, er det samlede indtryk, at mens de fleste respondenter trods alt lagde mærke til teksterne (spørgsmål 8), var de øvrige svar (9, 10, 12, 14, 15, 16, 17, 21) overvejende moderate eller negative. Hvorfor man havde valgt at spørge til kendskab til teksterne (9), udenadslære (12) og ikke mindst det at samle på tekster (21), fremgår ikke klart, men i betragtning af, at Iørn Piø blev anvendt som ekspert på området, er det interessant, at der her spørges ind til nogle aspekter, som han lagde massiv vægt på.

I "Refræner under lup" refererede Piø således blandt andet til en egen undersøgelse.⁶⁵ Ifølge Piøs egen beskrivelse havde han opsøgt "refrænforbrugerne selv" og fundet ud af, at de "gennemgående" kunne mellem 20 og 30 refræner udenad og havde dem på deres "repertoire".⁶⁶ At hele 42% (188 af 443) af de personer, som ellers havde svaret, at de brød sig om "refrænelodier – pop musik" samtidig svarede, at de ikke lærte tekster udenad, indikerer i sig selv, at teksterne ikke havde helt den forventede betydning for folk.

⁶⁴ Lars Lilliestam *Vad människor gör med musik – och musik med människor*, 2006, 1962ff. Lars Ole Bonde: *Musik og menneske – Introduktion til Musikpsykologi*, 2009.

⁶⁵ *Politiken* 21.4.1958.

⁶⁶ *Ibid.*

Hvad angår den oprindelige udlægning af resultaterne, er den samlede konklusion, at der var så mange fejl og groft vinklede tolkninger i såvel rapporten som ikke mindst den artikel, hvori resultaterne blev præsenteret, at det fremlagte faktisk ikke korresponderede med fakta. Der var ganske vist tegn på aldersbestemte musikpræferencer, men den meget markante skillelinje mellem den danske og udenlandske populærmusik savner ret beset forankring i materialet.

HVAD VED VI NU OM REFRÆNERNE?

Det burde fremgå tydeligt, at det resultat, der blev fremlagt i 1961, ikke stemte overens med det, respondenterne havde svaret. Især den meget entydige tolkning af de unges musikvaner og smag har ikke retmæssigt belæg i de faktiske data. Dertil kommer, at de aspekter, der relaterede sig til teksternes funktion og betydning, blev kraftigt nedtonede i forhold til den vægt, de havde i undersøgelsen.

Det er vanskeligt at sige noget om, hvorvidt det ville have haft nogen betydning, hvis man havde præsenteret de korrekte oplysninger i 1961. Om ikke andet, havde Anders Bodelsen nok ikke været så skræsikker i sin henvisning til undersøgelsen, da han gav sin mening om refræner og pop til kende i december 1961. Hvis han havde haft adgang til musikønskerne, havde han eksempelvis haft mere end vanskeligt ved at bruge disse data som bevis på, at de unge uvilkårligt skyede sentimentaliteten og foretrak sexet, rytmisk amerikansk popmusik. Det sidste var der nogle, der gjorde, men det var alt andet end entydigt. Omvendt kunne Piø godt have brugt musikønskerne som argument for, at Bodelsens linje var noget hårdt trukket op.

Grundproblemet er netop, at ingen stillede spørgsmålstegn ved de resultater, der blev fremstillet. Bodelsen og andre, som kun havde *Ekstra Bladets* fremstilling at forholde sig til, kan egentlig ikke klandres for noget, men Iørn Piø burde have været noget mere grundig i sin gennemgang.

Ved ikke at stille ét eneste spørgsmålstegn ved undersøgelsen, såvel hvad angår udformningen af spørgsmålene som resultatfremstillingen, validerede han nemlig resultaterne og ikke mindst tolkningen af, at de unge ville have engelsksproget pop og omvendt ikke kunne lide dansksproget populærmusik. Det betød dels, at han ikke rigtigt havde nogle modargumenter overfor Bodelsen, og dels at undersøgelsen grundlæggende bekræftede en generel konsensus i medierne, og ikke mindst i Danmarks Radios styrende organer, angående de unges musikvaner.

Som nævnt var der almen konsensus om, at *de unge*, hvis musikpræferencer man i høj grad forsøgte at honorere, da P3 gik i luften halvandet år senere, stort set kun hørte engelsksproget popmusik, men det var i hvert tilfælde ikke det, respondenterne svarede i august 1961. Det er et historisk faktum, at det var den formodning, man diskuterede og handlede ud fra de følgende måneder og år, men i et kontrafaktisk perspektiv er det interessant, at undersøgelsen fra august 1961 faktisk viste noget andet end det fremlagte og formodede.

Et ikke urealistisk scenarie kunne være, at den dansksprogede populærmusik havde haft en mere central position i Danmarks Radio, end det blev tilfældet de følgende år, hvilket igen ville have betydet, at den danske musikindustri muligvis havde haft andre vilkår, end det blev tilfældet de følgende år.

Det er i hvert tilfælde ganske bemærkelsesværdigt, at det var DR selv, der startede debatten og dermed satte direkte fokus på de dansksprogede refræner på netop det tidspunkt, hvor den engelsksprogede populærmusik for alvor vandt fodslag i Danmark. Den grundlæggende præmis var som beskrevet, at refrænerne var forfærdelige og sentimentale. Det havde en del ment og ytret længe, og Piø havde altså oven i købet forklaret det ud fra sine teorier om funktion og behov, men selve det, at DR gik aktivt til kamp mod refrænerne, tilførte så afgjort debatten nye dimensioner.

I det hele taget forekommer den debat, som affødte undersøgelsen, at have haft en betydning for den dansksprogede populærmusiks skæbne i de følgende år. Den bedste illustration af, hvordan de dansksprogede refræner nærmest blev udskilt som særlig genre i dette efterår, var den konkurrence, som afrundede hele forløbet.

De nye refræner

DRs programudvalg gjorde nemlig alvor af truslerne ved under titlen “De nye refræner” at afholde en refrænk konkurrence for en inviteret gruppe lyrikere og komponister anden juledag 1961. Her var sendefloden ryddet i bedste sendetid fra 19:15 til 20:00 på såvel radio- som TV, så lytterne og seerne kunne erfare, om blandt andre Klaus Rifbjerg, Halfdan Rasmussen, Habakuk og Piet Hein kunne gøre det bedre end de tekstforfattere, som på dette tidspunkt oftest lagde pen til refrænerne.

Ifølge dagpressen i de efterfølgende dage var svaret et rungende nej. *Ekstra Bladet* mente, at ingen af bidragene kunne hamle op med Gustav Wincklers “Hvide måge”, som indledte og afsluttede udsendelsen, og

Fig. 5: Svend Pedersen med den hvide måge. *Politiken* 26.12.1961.

samtlige aviser var alt efter sædvanligt temperament enten lunkne eller direkte afvisende overfor “de nye refræner”. Ingen af de 10 bidrag vandt gehør hos hverken presse eller befolkningen, og faktisk blev ikke en eneste efterfølgende udgivet på node eller plade. Ifølge referatet fra et senere programudvalgsmøde var melodierne efterfølgende blevet spillet nogle gange i danseorkestrets udsendelser, men “var ikke blevet banket ind i publikum”, som udvalgsformand Peder Nørgaard formulerede det.⁶⁷ Mogens Pihl, som i sin tid havde åbnet diskussionen, udtrykte en vis skuffelse over det, han havde hørt, da han senere på aftenen blev interviewet af *Ekstra Bladet*, men mente dog alligevel at alle bidrag var bedre end “Angelique”.⁶⁸ På programudvalgets efterfølgende møde var tonen dog en anden. Her indledte Pihl ifølge referatet selv evalueringen af konkurrencen med at udtale, at han “beskæmmet” bøjede hovedet.⁶⁹ Spørgsmålet er, hvad der gik galt?

Hvis man gennemgår dagspressen før og efter konkurrencen, tegner der sig et noget mærkværdigt billede, som fint opsummeredes af Klaus

⁶⁷ Referat af programudvalgets møde tirsdag den 8. maj 1962. Referat Nr. 117/1962: 1426.

⁶⁸ *Ekstra Bladet* 27.12.1961.

⁶⁹ Referat af programudvalgets møde tirsdag den 9. januar 1962. Referat Nr. 103/1962.

Rifbjerg. Sammen med komponisten Finn Savery vandt han andenpræmien med "Miang, Miang", en meningsløs vrøvlevis bestående af lutter lydord, hvilket stroferne "Miang, Miang, terula krone off ni såt, terula krone off ni såt, miligen bjås ni år ta vuk, tiligen sjås ni hår ta luk" fint illustrerer. Af samme grund løb han med det meste af opmærksomheden fra pressen, som gerne ville vide, om hans tekst var ment som en protest.

Rifbjerg afviste, at han med denne tekst gjorde grin med publikum, men forklarede i direkte forlængelse heraf, at selve idéen om, at han og de andre lyrikere skulle kunne skrive refræntekster, i sig selv var til grin. "Jeg kan i hvert fald ikke", var svaret.⁷⁰

Hermed opsummerede Rifbjerg bidragsydernes måde at forholde sig til konkurrencen på: De spillede i høj grad med på præmissen ved at erklære sig uegnede til at skrive denne type tekster, fordi de qua deres status som lyrikere åbenbart ikke besad de rette evner. At eksempelvis Mogens Dam, som med tekster som "Mit barndomshjem", "En lille krog i kærlighedens land" og "Når du ser et stjernesud" ellers havde været særdeles leveringsdygtig i refræner til det danske folk, kun mente at have skrevet en "rigtig schlager" hidtil, forklarer måske, hvorfor konkurrencen ikke blev en folkelig succes.

Generelt synes bidragsyderne i højere grad at have brugt invitationen til at skrive refræner til at distancere sig fra samme. De var jo blevet udvalgt ud fra den præmis, at de til daglig skrev tekster af en anderledes høj kvalitet end dem, man forbandt med refrænerne, og ved at erklære sig uegnede til opgaven, bekræftede de sådan set deres status som lyrikere: De var ganske enkelt ikke i stand til at skrive så dårlige tekster, som refrængenren øjensynligt krævede.

Hermed blev der sat endnu en markant skillelinje, og hvis man opsummerer forløbet fra midten af august 1961 til dagen efter konkurrencens afholdelse, var status følgende:

1. DRs Programudvalg diskuterede, hvordan man kunne forbedre de dårlige og sentimentale dansksprogede refræner.
2. Dette affødte en større debat om, hvorfor de dansksprogede refræntekster var dårlige.
3. *Ekstra Bladet* udsendte deres spørgeskemaundersøgelse, som i høj grad spurgte til, hvorvidt danskerne mente, at teksterne var dårlige.

⁷⁰ *Ekstra Bladet* 27.12.1961.

4. Iørn Piø forklarede i sin kronik i *Ekstra Bladet*, at de dansksprogede refræner var, som de var, fordi de var rettet mod en bestemt målgruppe og skulle opfylde bestemte behov.
 5. På baggrund af undersøgelsen konkluderede *Ekstra Bladet*, at de fleste var enige i kritikken af de dansksprogede refræner, men at de unge slet ikke hørte dem.
 6. Iørn Piø præsenterede sin gennemgang af besvarelsenerne i slutningen af november. Her fremhævede han de besvarelser, der øjensynligt understøttede hans teorier med den tilføjede pointe, at de sentimentale refræner blot var en del af folks repertoire.
 7. Anders Bodelsen påpegede med henvisning til undersøgelsens resultater, at de unge ikke hørte de "aferotiserede" og sentimentale refræner, og hævdede i stedet, at de foretrak "sexet, rytmisk amerikansk popmusik".
 8. Konkurrencen blev afholdt, men de inviterede lyrikere måtte melde pas, fordi de ikke var i stand til at skrive refræntekster.
- Det interessante er, at de dansksprogede refræner fra da af ikke længere havde samme status som før, debatten gik i gang. Det er i den forbindelse nærmest komisk, at Iørn Piø som en af de få tilnærmelsesvis fandt de nye refræner vellykkede.

Det sidste refræn

I en helsides kommentar i *Ekstra Bladet* tirsdag den 9. januar 1962 gennemgik han de ti bidrag og konkluderede indledningsvis, at "en del af de 'langhårede' havde leveret et stof, som slet ikke var så ringe endda – også set fra et forbrugersynspunkt".⁷¹ Med det sidste refererede Piø altså igen til sin hovedtese om, at refræntekster var brugspoesi. Disse kvaliteter fandt han især i Sigfred Pedersen, Grethe Heltberg, Mogens Dam og Oscar Hansens tekster, fordi de alle havde "sat sig ind i 'mekanikken' i de 'gamle' refræner, før de skrev de 'nye'" og havde slået ned på de "mest forkætrede refræntyper: om lykke, kærlighed, sex og verdensflugt".⁷²

At konkurrencen blev en fiasko, skyldtes ifølge Piø ikke teksternes kvalitet, men derimod at der på forhånd havde rejst sig "en sand folkestemning [...] imod dette eksperiment"⁷³ og at dette havde smittet af på

⁷¹ *Ekstra Bladet* 9.1.1962.

⁷² Ibid.

⁷³ Ibid.

selve showets afvikling. Han ønskede derfor, at konkurrenceprogrammet blev genudsendt "lanceret af refrænsangere, der alle 'kan deres kram'".⁷⁴ Hermed refererede Piø sandsynligvis til, at flere af sangene blev fremført af skuespillere og sangere, som var mere vante til at synge opera, men med Raquel Rastenni, Lis Bjørnholt, Poul Bundgaard og Four Jacks blandt fortolkerne var de mere traditionelle refrænsangere bestemt også repræsenteret i konkurrencen.

Under alle omstændigheder glædede han sig til at sammenligne de "langhårede" med såvel "de professionelle", når det årlige Melodi Grand Prix skulle løbe af stabelen en måned senere, som "amatørerne", når Radio Mercur kort tid efter holdt deres alternative Melodi Grand Prix. Med bidragene fra disse tre konkurrencer ville man ifølge Piø have fået "et helt enestående materiale i hænde til belysning af refrænsituationen i foråret 1962".⁷⁵

Med sådan en afslutning, kunne man forvente, at Piø ville vende tilbage til refrænerne efter de nævnte arrangementer. Det skete imidlertid ikke. Godt en måned senere optrådte han godt nok igen som ekspert, da *Aktuelt* den 18. februar 1962 bragte en stor temaartikel om det, man i titlen beskrev som "Den store roterende popfidus".⁷⁶ Grundlæggende var genstanden den samme, altså den dansksprogede populærmusik. Piøs rolle var for så vidt også den samme, men såvel begrebet som pointerne havde flyttet sig. Nu hed det pop, og i modsætning til tidligere var Piø pludselig langt mindre entydig og sikker i sine analyser og holdninger.

Som det fremgår allerede i titlen på artiklen, var tilgangen til stoffet mildest talt kritisk, og der indledtes da også med en alt andet end flatterende beskrivelse af denne musik, "en slags romantisk sirup, som kan smøre følelserne i den alt for barske hverdag", og dens virkninger, som sammenlignedes med narkotika.⁷⁷ Det konstateredes, at der altid havde eksisteret "pop-musik", "men aldrig så gennem-industrialiseret som i dag".⁷⁸ På den baggrund havde journalisten konsulteret en række relevante personer om "genrens eventuelle fordummende virkninger". Den første citerede person var forfatteren Ernst Bruun Olsen, som netop havde fået antaget sin og komponisten Finn Saverys musical, *Teenagerlove*, om musik- og underholdningsindustriens udnyttelse

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ *Aktuelt* 18.2.1961.

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ Ibid.

af publikum. Ikke overraskende mente Olsen, at “det er et af de mest fordummende fænomener i vor tid” og henviste blandt andet til Hitlers kulturpolitik under Anden Verdenskrig. Ifølge Bruun Olsen var teksten “den farligste – den er aldrig frisindet, altid dum småborgerlig, altid åndelig standardiseret”.⁷⁹ Direkte konfronteret med det mislykkede forsøg med refrænk konkurrencen to måneder forinden, udviste Bruun Olsen forståelse for, at “lyrikerne ikke kan bevæge sig ned på det åndelige kravlestadium”.⁸⁰ Med direkte henvisning til Poul Henningsen, mente Bruun Olsen dog godt, at “en helt moderne oplevelsesmåde må kunne smeltes sammen med en dyb og ægte folkelighed”.⁸¹

I direkte forlængelse af Bruun Olsens udtalelser manede Piø til besindighed ved indledningsvist at henvise til, at man reelt set ingen dokumentation havde for “pop-musikkens” eventuelt skadelige virkninger. Ifølge ham, burde der “sociologer og psykologer til”, som skulle “foretage tester af et repræsentativt udvalg af unge og ældre med for den sags skyld”.⁸² På et direkte spørgsmål om, hvorvidt Piø dermed ikke mente, at “melodierne” var uskadelige, svarede han afvigende:

“Det siger jeg ikke, for jeg ved det ikke, men jeg ved naturligvis, at man spekulerer i sentimentaliteten, og det har man altid gjort, men man må jo også huske på, at der er forskellige slags rekreationsbehov hos mennesker. Vi er altfor tilbøjelige til at luften en ‘ideel fordring’, vi kan nu ikke alle nyde kammermusik eller værkerne på Louisiana. Det lyder aristokratisk, men det er ikke ment snobbet: der er forskellige grader af fatteevne”.⁸³

Efterfølgende henviste Piø til, at der også blev spillet “Tjajkovsky og Mozarts Eine Kleine Nachtmusik” i ønskekoncertene.⁸⁴ Sandsynligvis refererede han her indirekte til sine egne tolkninger i forbindelse med undersøgelsen med en lignende pointe – altså at lytterne til dette program også fik den lødige musik med i købet.

Det bemærkelsesværdige er, at Piø med sin henvisning til den manglende forskning i “pop-musikkens” “virkninger på folk” mere eller mindre meldte hus forbi. Hvorfor han for første gang stort set intet havde at sige om teksterne og deres funktion og betydning så kort tid efter, at der var blevet foretaget en undersøgelse af netop disse aspekter, vi-

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Ibid.

⁸² Ibid.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Ibid.

des ikke. Ret beset kunne han med undersøgelsen i hånden godt have svaret, at der ikke var meget, der tydede på, at teksterne havde den af blandt andre Bruun Olsen tillagte betydning, men det gjorde han altså ikke. Det ville også have været et dementi af hans egne teorier.

Faktum er, at denne artikel markerer ikke blot afslutningen på Piøs tid som refrænekspert, men samtidigt på hans beskæftigelse med samtidig populærmusik. Det er således meget symptomatisk, at han nu talte om *pop-musik* og ikke *refræner*. Det samme gjorde alle andre, men med forskellige betydninger:

Af de unge blev det primært brugt om deres egen musik, som i stigende grad var engelsksproget. Det er meget sigende, at de mange musikforeninger for unge, som begyndte at skyde op rundt om i landet i første halvdel af 1960'erne, hed *popklubber* og ikke *rockklubber* eller *pigtrådsklubber*. At en af landet mest kendte klubber, Brøndby Pop Club først blev stiftet i 1966 og dermed efter såvel pigtråd som beat var introduceret, fortæller noget om begrebets udbredelse blandt de unge på dette tidspunkt.

Af de ældre, og ikke mindst af de kulturkritikere og musikelskere, som tidligere havde harceleret mod refrænerne, blev det i forlængelse af brugen i undersøgelsen primært brugt som et nyt begreb for refrænmusik. De byttede ganske enkelt ordene ud med hinanden i 1962 og lod såvel problemstillingerne og argumenterne som det primære mål for kritikken glide over i det nye begreb. Det er således symptomatisk, at Poul Henningsen i begyndelsen af 1963 skrev om pop, som om begrebet altid havde eksisteret på trods af, at han ikke synes at have kendt det blot få år forinden.

At Henningsen var glad for ordet, er helt tydeligt. I popbegrebet fandt han og andre endelig et operativt modbegreb til kunstbegrebet. At denne betydning af ordet hang ved, kan konstateres ved et simpelt ordbogsopslag. I *Den danske Ordbog* forklares begrebet pop således ud fra to betydninger:

1. 'let, underholdende musik med enkle, iørefaldende melodier (og ukompliceret tekst) der er populære hos et stort, som regel ungt publikum, oftest i forholdsvis kort tid. Kendt fra 1957
2. handling, adfærd e.l. der opfattes som useriøs, underlødig, letkøbt e.l. Kendt fra 1962'.⁸⁵

Med andre ord har popbegrebet haft en negativ klang allerede fra 1962. Eller måske endda 1961.

⁸⁵ Ebba Hjort og Kjeld Kristensen (red.): *Den danske ordbog*, 4, 2005, s. 585.

Den synonyme anvendelse af refræn- og popbegreberne i forbindelse med *Ekstra Bladets* refrænundersøgelse forekommer nemlig, at have været et skridt på vejen mod en nytolkning af sidstnævnte begreb. Og en mulig forklaring på begrebets skæbne de følgende år og årtier.

Grundlæggende må man sige, at det bestemt ikke var uden effekt, da Mogens Pihl tog ordet på mødet i midten af august 1961. Ret beset blev det begyndelsen til enden for det gamle begreb og medvirkende til forståelsen af det nye, og om ikke andet synes *Ekstra Bladets* undersøgelse at have været en medvirkende faktor.

Perspektivering

I denne artikel har jeg med udgangspunkt i *Ekstra Bladets* refrænundersøgelse behandlet en række problemstillinger i relation til populærmusikkens status i det danske kultur- og musikliv i begyndelsen af 1960'erne. Ud fra såvel selve undersøgelsen som de omstændigheder, den blev til under, synes det bekræftet, at der var tale om en decideret brydningstid. Vi vidste i forvejen, at den engelsksprogede populærmusik i stigende grad blev dominerende i Danmark på dette tidspunkt, men hvordan det skete, ved vi nu en del mere om.

At Danmarks Radio så entydigt valgte at gå til kamp mod de dansk-sprogede refræner – og dermed i praksis den danske musikindustri – på netop dette tidspunkt, er i sig selv ny og vigtig viden. Uanset om kritikken af de danske refræner var berettiget eller ej, var det et træk, som favoriserede den udenlandske, og især engelsksprogede, populærmusik.

Det er et historisk faktum, at den dansksprogede populærmusik fik svære kår de følgende år, og DRs rolle kan næppe overvurderes i denne sammenhæng. Hvis man sammenligner med Sverige, hvor man faktisk gik den modsatte vej med oprettelsen af Svensktoppen i efteråret 1962, synes der at være en direkte sammenhæng mellem dette lands senere særposition i Skandinavien, når det gælder populærmusik, og den måde, man fra Sveriges Radios side forsøgte at hjælpe den hjemlige musikindustri på netop dette tidspunkt. I den forbindelse er det meget interessant, at det var stifteren af Svenskt Visarkiv, Ulf Peder Olrog, som stod bag.

I modsætning til Iørn Piø var han selv musiker og sangskriver og havde en helt anden tilgangsvinkel til populærmusikken. I stedet for at fokusere på, hvorvidt sangene var sentimentale eller kommercielt producerede for at opfylde behov, arbejdede han aktivt for at sikre den svenske

populærmusiktradition overlevelse, og hans indsats må siges at have båret frugt.⁸⁶

Omvendt synes Piø for sin del at have spillet en, sandsynligvis ufrivillig, forstærkende rolle i forhold til det negative fokus, som blev den dansksprogede populærmusik til del. Hans teorier om teksternes funktion og betydning understøttede på sin vis kritikken af refrænerne, og selve det, at han holdt fast i sine betragtninger på trods af, at den empiri, som blev stillet ham til rådighed i forbindelse med undersøgelsen, synes at have sagt noget andet, stiller hans indsats på populærmusikområdet i et noget uheldigt lys. At han valgte at trække sig som ekspert i populærmusik umiddelbart efter, kunne skyldes flere ting, men det forekommer sandsynligt, at han alligevel er kommet i tvivl om sine teorier. Problemet var bare, at Piø var den eneste, som tilnærmelsesvis havde en position lig Olrogs på svensk grund.

Hvis man følger den oprindelige udlægning af *Ekstra Bladets* undersøgelse, understøttede den fint de traditionelle opfattelser af, at de unge foretrak den engelsksprogede populærmusik. Som vist var der dog i høj grad tale om en sandhed med modifikationer. Ud fra de stillede spørgsmål kan man godt forsvare tolkninger af en vis generel utilfredshed med de dansksprogede refræners kvalitet og af aldersbetingede forskelle i præferencer og vaner, men linjerne var alt for hårdt trukket op i forhold til de faktiske besvarelser.

Det var der bare ingen, der bemærkede i 1961, og eftersom undersøgelsen efterfølgende har ligget uberørt hen i Dansk Folkemindesamlings arkiv indtil nu, har der ikke været grund til at stille spørgsmålstegn ved disse forestillinger, som i høj grad har levet videre. Det samme har de dansksprogede refræner på trods af modstanden, men der gik mange år, før de for alvor blev accepteret som en legitim del af kulturarven.

⁸⁶ Henrik Smith-Sivertsen: Tjo och tjim og Karl Herman og jeg – Olrog i et dansk perspektiv. *Noterat* 19, 2011, s. 35-58.

SUMMARY

HENRIK SMITH-SIVERTSEN: *Sexy American pop or sentimental schlager – A Danish survey on popular music 1961.*

In this article the author uses a Danish questionnaire from august 1961 to examine the position of popular music in Danish musical- and cultural field in the early 1960's. The questionnaire was targeted specifically at popular music and the results were published in a newspaper later that year. In the original presentation of the results the main conclusion was that the younger part of the population preferred music in English rather than Danish. These presumptions were generally shared in the early 1960's, and seem to have been an underlying premise in radio programming in the following years leaving only little space for Danish popular music. In the article these interpretations are being questioned following an analysis of all original answers.

